

ВИЩА
КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНА
КОМІСІЯ АДВОКАТУРИ

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПРАКТИКИ

кваліфікаційно-дисциплінарних
комісій адвокатури
2016–2020 років

КИЇВ — 2020

Передмова2

Узагальнення практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури

Застосування строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.3

Застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю. 8

Допуск осіб до кваліфікаційних іспитів, а також складання таких іспитів ..15

Конфлікт інтересів22

Направлення Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури справ для нового розгляду33

Поновлення строків на оскарження рішень кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.37

Розгляд заяв про відводи (самовідводи)40

Адвокатська таємниця43

Несплата адвокатами щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування51

Етичні аспекти відносин адвоката з правоохоронними органами59

Шановні колеги!

Ви тримаєте у руках унікальний збірник рішень Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, структурований за найбільш цікавими та неоднозначними у розумінні та практичному застосуванні питаннями здійснення адвокатської діяльності (адвокатська таємниця, конфлікт інтересів, відносини адвоката з правоохоронними органами, несплата щорічних внесків, допуск до кваліфікаційних іспитів та їх складання, а також окремі процедурні питання організації дисциплінарного провадження).

Саме під кутом зору дотримання вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської ети-

ки ВКДКА вже протягом більш як семи років розглядає скарги громадян, адвокатів та їхніх клієнтів, а також правоохоронців та суддів на рішення, дії та бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

За цей час склалися необхідні передумови для попередньої оцінки практики застосування регіональними КДКА профільного Закону та ПАЕ, а також вироблення певних критеріїв та загальних підходів до розв'язання питань кваліфікації спірної, з етичних міркувань, поведінки адвокатів у тих чи інших обставинах.

Переконаний, що цей збірник узагальнень стане гарною підмогою не лише для членів дисциплінарних та кваліфікаційних палат, що сприятиме уніфікації практики регіональних органів адвокатського самоврядування, але і буде цікавим для самих адвокатів, а також осіб, що бажають приєднатися до нашої професійної спільноти.

З повагою
Голова ВКДКА

Сергій ВІЛКОВ

Застосування строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності при здійсненні дисциплінарного провадження

Загальні умови та підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, а також види дисциплінарних стягнень та строки їх застосування регламентовано Розділом VI Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року № 5076-VI (далі – Закон).

Відповідно до положень ст. 33 Закону, адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом.

Дисциплінарне провадження є процедурою розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку (ч. 2 ст. 33 Закону).

До повноважень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, згідно з п. 4 ч. 5 ст. 50 Закону, належить, зокрема, здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів.

Згідно ч. 3 ст. 33 Закону дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України.

Підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку (ч. 1 ст. 34 Закону).

Разом з цим, згідно положень ч. 2 ст. 35 Закону, адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Дисциплінарне провадження складається з таких чотирьох стадій, встановлених ч. 1 ст. 37 Закону, а саме:

- 1) проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
- 2) порушення дисциплінарної справи;
- 3) розгляд дисциплінарної справи;
- 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Так, на першій стадії дисциплінарного провадження згідно з положеннями ст. 38 Закону член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за дорученням голови палати проводить перевірку відомостей, викладених у заяві (скарзі).

За результатами перевірки відомостей членом ДП КДКА складається довідка, яка має містити викладення обставин, виявлених під час перевірки, висновки та пропозиції щодо наявності підстав для порушення дисциплінарної справи.

Відповідно до ч. 3 ст. 38 Закону заява (скарга) про дисциплінарний проступок адвоката, довідка та всі матеріали перевірки подаються на розгляд дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

В силу ч. 1 ст. 39 Закону на другій стадії дисциплінарного провадження «порушення дисциплінарної справи» перевіряється лише наявність ознак дисциплінарного проступку в діях адвоката, та за результатами розгляду заяви (скарги) про дисциплінарний проступок адвоката, довідки та матеріалів перевірки дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури більшістю голосів членів палати, які беруть участь у її засіданні, вирішує питання про порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

Згідно положень ч. 2 ст. 40 Закону, третя стадія дисциплінарного провадження, а саме, розгляд дисциплінарної справи здійснюється на засадах змагальності. Під час розгляду справи дисциплінарна палата заслуховує повідомлення члена дисциплінарної палати, який проводив перевірку, про результати перевірки, пояснення адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, та пояснення інших заінтересованих осіб.

Адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, мають право надавати пояснення, ставити питання учасникам провадження, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, заявляти клопотання і відводи, користуватися правовою допомогою адвоката.

Відповідно до ч. 1 ст. 41 Закону, за результатами розгляду дисциплінарної справи дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – ДП КДКА) приймає рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи.

Виходячи з системного аналізу наведених норм, питання щодо закриття дисциплінарного провадження на підставі ч. 2 ст. 35 Закону має вирішуватись на четвертій стадії дисциплінарного провадження, а саме «прийняття рішення у справі». На третій стадії перевіряється наявність складу дисциплінарного проступку в діях адвоката, а вже на четвертій стадії вирішується питання щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення або про закриття дисциплінарної справи.

Зазначене обумовлено тим, що в положеннях ч. 2 ст. 35 Закону чітко зазначається про строки саме притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. У свою чергу, питання притягнення до дисциплінарної відповідальності розглядається кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури лише починаючи зі стадії «розгляду дисциплінарної справи» та закінчується стадією «прийняття рішення у справі». Також КДКА при аналізі зазначеної обставини необхідно встановити конкретний день вчинення адвокатом дисциплінарного проступку.

З урахуванням викладеного підставами закриття дисциплінарної справи за результатами розгляду дисциплінарної справи КДКА регіону можуть бути:

- відсутність складу дисциплінарного проступку в діях адвоката;
- наявність вчиненого адвокатом дисциплінарного проступку, однак відповідно до ч. 2 ст. 35 Закону строк притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності сплинув.

Отже, оскільки передумовою застосування ч. 2 ст. 35 Закону у зв'язку зі спливом строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є встановлення в діях адвоката складу дисциплінарного проступку, наявність якого перевіряється саме під час розгляду дисциплінарної справи по суті вже після порушення дисциплінарної справи, то вищезазначене унеможливорює застосування ч. 2 ст. 35 на першій та другій стадіях дисциплінарного провадження, під час проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок та при вирішенні питання про порушення чи відмову в порушенні дисциплінарної справи.

Законом не встановлено обов'язку на стадії порушення дисциплінарної справи надавати оцінку обставинам вчинення адвокатом дисциплінарного проступку, як це передбачено для наступних стадій дисциплінарного провадження.

При цьому, відповідно до п. 15 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 року № 120 (далі – Положення), заява (скарга), оформлена без дотримання вимог пункту 14 цього Положення, а також подана після спливу строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, якщо в ній не порушено питання про поновлення пропущеного строку, повертається заявникові (скаржникові) з відповідним роз'ясненням не пізніше десяти днів від дня її надходження.

Отже, п. 15 Положення нібито надано право кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури регіону (далі – КДКА регіону) повертати заяву (скаргу) скаржнику, ще до стадії проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката у разі її подання після спливу строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Однак, зазначені дії КДКА регіону не можуть розцінюватись об'єктивно, оскільки, при прийнятті заяви (скарги) КДКА регіону та її реєстрації, до доручення члену ДП КДКА регіону, провести повну перевірку обставин справи та визначити конкретний день вчинення адвокатом дисциплінарного проступку практично не можливо.

Наведене обґрунтовано тим, що при надходженні та реєстрації заяви (скарги) до КДКА регіону не здійснюється дослідження матеріалів справи.

Окрім того, п. 15 Положення містить можливість скаржника звернутись із заявою до КДКА регіону щодо поновлення пропущеного строку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Разом з тим, як зазначалось вище, питання притягнення до дисциплінарної відповідальності розглядається кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури лише починаючи зі стадії «розгляду дисциплінарної справи» та закінчується стадією «прийняття рішення у справі».

Згідно ч. 1 ст. 42 Закону, адвокат чи особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, має право оскаржити рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду. Оскарження рішення не зупиняє його дії.

Відповідно до ч. 8 ст. 50 Закону рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його

прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури є колегіальним органом, завданням якого є розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. (ч. 1 ст. 52 Закону).

У свою чергу, відповідно до ч. 5 ст. 52 наведеного вище Закону, ВКДКА за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури має право:

- 1) залишити скаргу без задоволення, а рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;
- 2) змінити рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;
- 3) скасувати рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та ухвалити нове рішення;
- 4) направити справу для нового розгляду до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та зобов'язати кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури вчинити певні дії.

Так, Рішенням ВКДКА від 26.02.2016 року № ІІ-032/2016 за результатом розгляду скарги адвоката К. на рішення ДП КДКА міста Києва від 15.10.2015 року про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю, скаргу адвоката було задоволено, рішення ДП КДКА міста Києва від 15.10.2015 року скасовано, та ухвалено нове рішення, яким дисциплінарну справу відносно адвоката К. закрито.

Підставою для скасування зазначеного рішення КДКА регіону стало, серед іншого, те, що рішення не було вмотивовано щодо строків притягнення адвоката К. до дисциплінарної відповідальності у відповідності до частини 2 статті 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

В іншій справі, скаржник Б. звернувся зі скаргою на рішення КДКА міста Києва від 17.09.2015 року, яким було закрито дисциплінарну справу відносно адвоката Б. Вказане рішення ДП КДКА регіону було мотивовано відсутністю в діях адвоката Б. ознак дисциплінарного проступку та підстав для притягнення до дисциплінарної відповідальності за результатами розгляду дисциплінарної справи, порушеної відносно адвоката Б.

Разом з тим, рішенням ВКДКА від 23.03.2016 року № ІІІ-014/2016 зазначене рішення КДКА регіону було скасовано. Рішення ВКДКА у даній справі мотивовано, серед іншого тим, що КДКА регіону неправомірно закрила дисциплінарну справу відносно адвоката Б. з мотивів відсутності в його діях ознак дисциплінарного проступку, так як така підстава для ухвалення рішення КДКА регіону передбачена для стадії розгляду питання про порушення дисциплінарної справи. Крім того, у рішенні ВКДКА дійшла висновку, що КДКА регіону не застосувала ч. 2 ст. 35 Закону до порушень, які вчинено адвокатом за статтею 31 (*Обмеження щодо майнових угод адвоката з клієнтом*) Правил адвокатської етики.

Відтак, за результатами розгляду скарги Б., ВКДКА було вирішено скаргу Б. задовольнити частково, рішення ДП КДКА міста Києва від 17.09.2015 року скасувати, ухвалити нове рішення, яким дисциплінарне провадження в частині порушення адвокатом ст. 31 Правил адвокатської етики закрито у зв'язку зі впливом

строку для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, а в частині порушення адвокатом положень статті 26 (*Інформування клієнта про хід виконання доручення*) Правил адвокатської етики притягнути адвоката Б. до дисциплінарної відповідальності і застосувати до нього дисциплінарне стягнення у вигляді попередження.

Рішенням ВКДКА від 29.01.2015 року № I-013/2015 скаргу адвоката З. на рішення ДП КДКА Донецької області від 14.05.2014 року про порушення дисциплінарної справи та на рішення від 28.05.2014 року про закриття дисциплінарної справи у зв'язку із спливом строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, було задоволено частково.

А саме, ВКДКА своїм рішенням у даній справі змінила рішення ДП КДКА Донецької області від 28.05.2014 року про закриття дисциплінарної справи відносно адвоката З., у зв'язку із спливом строків притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Вирішено закрити дисциплінарну справу у зв'язку з відсутністю підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. В іншій частині скаргу залишено без задоволення.

Вказане рішення ВКДКА мотивовано, серед іншого тим, що факти вчинення адвокатом З. дисциплінарних проступків, які б дали правові підстави для притягнення його до дисциплінарної відповідальності, не знайшли свого підтвердження. Відтак, у своєму рішенні ВКДКА констатувала відсутність у діях адвоката З. складу дисциплінарного проступку.

В той же час, у наведеному рішенні від 29.01.2015 року ВКДКА дійшла висновку про те, що оскаржуване адвокатом З. рішення про порушення дисциплінарної справи скасуванню не підлягає у зв'язку з тим, що воно було ухвалено у відповідності до вимог ст. 39 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

В іншій справі, рішенням ВКДКА від 10.12.2015 року № XI-003/2015 було скасовано рішення ДП КДКА Рівненської області від 05.01.2015 року про притягнення адвоката Н. до дисциплінарної відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на один рік, та було ухвалено нове рішення, яким провадження у справі закрито.

В своєму рішенні ВКДКА зазначила, що знайшло своє підтвердження порушення адвокатом Н. вимог відповідних положень Правил адвокатської етики. Однак, на момент розгляду дисциплінарної справи по суті і ухвалення оскаржуваного рішення ДП КДКА регіону строк, встановлений ч. 2 ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» сплинув, а отже, дисциплінарне провадження підлягає закриттю.

Про практику застосування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю

Відповідно до ст. 31, 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року є одним із трьох видів дисциплінарних стягнень, що може бути застосоване до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку. Зміст даного стягнення полягає у тому, що протягом строку зупинення права на заняття адвокатською діяльністю адвокат не має права її здійснювати. Такий адвокат також не може брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування, крім випадків, коли таке право зупинене у зв'язку з призначенням особи на посаду до органу державної влади з'їздом адвокатів України. Відомості про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю вносяться до Єдиного реєстру адвокатів України (ЄРАУ).

Вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів належить до повноважень кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (КДКА), а дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється КДКА за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в ЄРАУ (ч.3 ст. 33, ст. 50 Закону).

Узагальнення практики застосування КДКА дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю свідчить про те, що цей вид стягнення застосовується не завжди правильно. У ряді випадків допускаються помилки: у встановленні конкретних дій адвоката, що свідчать про вчинення ним дисциплінарного проступку; у кваліфікації порушення відповідно до статей Закону та Правил адвокатської етики (ПАЕ) та не зазначенні конкретних норм статей, які порушені адвокатом; у обґрунтуванні застосування саме такого виду дисциплінарного стягнення із зазначенням конкретної частини відповідної статті Закону, яка дає право застосувати такий вид дисциплінарного стягнення (ч. 2 ст. 31 Закону) тощо.

З метою забезпечення правильного й однакового застосування законодавства при розгляді кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарних справ та прийняття рішення про застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, заслухавши доповідь та пропозиції заступника голови ВКДКА Місяця А.П. про результати роботи робочої групи, утвореної колегіальним рішенням ВКДКА, відповідно до пункту 2 частини 4 статті 52 Закону, підпункту 2 пункту 3 розділу 2 Положення про ВКДКА, п.п. 4.1, 4.4. Регламенту ВКДКА, вирішила наступне.

1. Звернути увагу кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури на необхідність неухильного додержання норм Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правил адвокатської етики та Регламенту кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 268 (з подальшими змінами), та потребу

захищати права всіх учасників дисциплінарного провадження під час розгляду справи та ухвалення рішення про застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю.

2. Правові норми, які регулюють накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, визначені Законом.

Накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі (*ст.31 Закону*):

- 1) повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку;
- 2) порушення адвокатом вимог щодо несумісності;
- 3) систематичного або грубого одноразового порушення ПАЕ.

Право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється з дня прийняття КДКА відповідного рішення.

Рішення КДКА про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю може бути оскаржено протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (ВКДКА) або до суду. Оскарження такого рішення не зупиняє його дії.

Адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом. Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється КДКА за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в ЄРАУ (*ст.33 Закону*).

Підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку (*ст.34 Закону*).

Дисциплінарним проступком адвоката є:

- 1) порушення вимог несумісності;
- 2) порушення присяги адвоката України;
- 3) порушення ПАЕ;
- 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;
- 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків;
- 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;
- 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку.

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку (*ст.35 Закону*).

Дисциплінарне провадження складається з таких стадій (*ст.37 Закону*):

- 1) проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката;
- 2) порушення дисциплінарної справи;
- 3) розгляд дисциплінарної справи;
- 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі.

Порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, визначений Положенням, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 №120 (із змінами).

3. У 2017 році ВКДКА було розглянуто 20 скарг на рішення КДКА про застосування до адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю. Лише 7 (35%) рішень КДКА за підсумками перевірки у ВКДКА виявилися вірними та були залишені без змін.

Щодо решти:

- 2 рішення КДКА регіону скасовано та застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді попередження;
- 2 рішення КДКА регіону про застосування дисциплінарного стягнення у вигляді попередження скасовано та застосовано зупинення права на заняття адвокатською діяльністю;
- 1 рішення КДКА регіону скасовано та застосовано цей же вид дисциплінарного стягнення, але на більш тривалий строк;
- 3 рішення КДКА регіону скасовано, – дисциплінарну справу закрито;
- 4 рішення КДКА регіону скасовано, матеріали дисциплінарної справи направлено на новий розгляд на стадію розгляду дисциплінарної справи.
- 1 рішення КДКА регіону щодо закриття дисциплінарної справи скасовано та застосовано зупинення права на заняття адвокатською діяльністю.

4. У питанні застосування згідно з п.1 ч. 2 ст. 31 Закону ознаки повторного протягом року вчинення адвокатом дисциплінарного проступку необхідно враховувати наступне.

Адвокат, який раніше притягнувся до дисциплінарної відповідальності (до нього було застосовано стягнення у вигляді попередження), знову вчинив дисциплінарний проступок. До адвоката, який вдруге порушив положення Закону та ПАЕ, КДКА застосувала стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці. При визначенні стягнення було враховано ознаку повторного протягом року вчинення адвокатом дисциплінарного проступку.

ВКДКА, проаналізувавши оскаржене рішення КДКА, вважала його обґрунтованим, а доводи мотивованими (рішення від 29.03.2017 №III-017/2017). При цьому, аналізуючи питання застосування ознаки повторності протягом року, у ВКДКА виходили із того, що для кваліфікації проступку за п.1 ч. 2 ст. 31 Закону має бути дотримано сукупність таких умов:

- строк між датами рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за первинний дисциплінарний проступок і встановленим часом (датою) вчинення повторного, тобто другого, дисциплінарного проступку не перевищує один рік;
- положення ч. 2 ст. 35 Закону, згідно з якою адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку, дотримані стосовно кожного окремо взятого дисциплінарного проступку адвоката.

5. Для застосування п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону при кваліфікації дисциплінарного проступку як грубе одноразове порушення ПАЕ слід виходити з аналізу обставин справи у кожному конкретному випадку. При цьому, якщо здійснюєть-

ся кваліфікація як грубе одноразове порушення ПАЕ, враховуючи те, що поняття «грубе» не визначене діючим законодавством та є оціночним поняттям, необхідно конкретизувати чому КДКА регіону вважає, що таке порушення є грубим. Також, необхідно враховувати щоб таке порушення було одноразове, тобто не вчинялося адвокатом до цього. Слід також звернути увагу на те, що п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону містить таку кваліфікацію як систематичне порушення правил адвокатської етики, а тому лише посилання на пункт та частину даної статті є необґрунтованим, у зв'язку із чим, КДКА регіону необхідно конкретизувати кваліфікацію за п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону, тобто вказати чи має місце систематичне порушення ПАЕ чи грубе одноразове порушення ПАЕ.

5.1. Так, зокрема, дії адвоката, що призвели до порушення прав та законних інтересів одразу кількох інших учасників відносин, визначених різними розділами ПАЕ – клієнт (*розділ III*), суд та інші учасники судового провадження (*розділ IV*), інші органи та особи (*розділ V*), інші адвокати (*розділ VI*) – можуть бути кваліфіковані як грубе порушення ПАЕ.

Адвокат отримав доручення регіонального центру БПД щодо надання безоплатної вторинної правової допомоги під час проведення окремої процесуальної дії. В судовому засіданні підзахисний відмовився від послуг адвоката, пославшись на наявність договору про правову допомогу, укладеного з іншим адвокатом. Слухання справи було відкладено. На наступному засіданні захисник за договором заявив відвід судді, який був задоволений. Засідання із іншим головуючим суддею по справі було призначено у цей же день, але на нього «на прохання судді» з'явився адвокат, що раніше отримував доручення регіонального центру БПД. Всупереч волі підзахисного він намагався взяти участь в судовому засіданні як захисник. Через це виникла суперечка між підзахисним та суддями. Судове засідання було закрито через неможливість подальшого розгляду.

Згідно ст. 23 ПАЕ до укладення договору з клієнтом адвокат (особа, уповноважена на підписання договору про надання правової допомоги від імені адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання) повинен з'ясувати у нього, чи він не зв'язаний чинним договором з іншим адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) на виконання тотожного або такого, що частково збігається за обсягом, доручення.

Якщо клієнт зв'язаний чинним договором з іншим адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) на виконання тотожного або такого, що частково збігається за обсягом, доручення та бажає залучити ще одного адвоката (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання), адвокат (особа, уповноважена на підписання договору про надання правової допомоги від імені адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання), у випадку згоди на це клієнта, зобов'язаний одразу після укладення договору про надання правової допомоги проінформувати про це адвоката (адвокатським бюро, адвокатське об'єднання), який раніше прийняв доручення від клієнта.

Неприпустимо прямо або опосередковано схилити клієнта до зміни адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання), якщо немає об'єктивних підстав вважати, що подальше надання правової допомоги клієнту іншим адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) може завдати шкоди його інтересам.

З урахуванням цього поведінка адвоката була кваліфікована за п.3 ч. 2 ст. 31 Закону як одноразове грубе порушення ПАЕ. Рішенням КДКА, з яким погодилася ВКДКА (рішення від 29.03.2017 №III-014/2017), адвоката було притягнуто до дисциплінарної відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на шість місяців.

5.2. Також грубим одноразовим порушенням ПАЕ, з урахуванням обставин справи, може бути невиконання рішень органів адвокатського самоврядування, що є окремою підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, передбаченою ч.6 ст. 34 Закону.

Зокрема, порушення адвокатом порядку та строків сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування відповідно до п. 2.2 Положення про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 16.02.2013 №72, вважається невиконанням рішення органу адвокатського самоврядування. При цьому, відповідно до ПАЕ адвокат також зобов'язаний дотримуватись загальнообов'язкових рішень органів адвокатського самоврядування.

Відповідне рішення КДКА про застосування до адвоката, який порушив порядок сплати щорічних внесків, дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на шість місяців, було залишене ВКДКА без змін (рішення від 30.08.2017 №VIII-15/2017).

5.3. При вирішенні КДКА питання можливості застосування ознаки грубого порушення має враховуватися те, що в межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнта (ст. 8 ПАЕ).

Адвоката, який на знак протесту залишив судові засідання, КДКА притягла до дисциплінарної відповідальності і застосувала стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на один рік.

Під час засідання ВКДКА клієнт адвоката, з яким було укладено договір про надання правової допомоги, повідомив, що саме він надав вказівку адвокату про залишення зали судового засідання.

Ухвалюючи рішення у справі, у ВКДКА, зокрема, звернули увагу на п.п. 2.7, 3.1 Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі 1988 року. Відповідно до них, керуючись нормами законодавства і правилами професійної етики, адвокат завжди зобов'язаний діяти в інтересах клієнта, які для нього завжди превалюють перед його власними та інтересами колег-юристів. При здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний керуватися вказівками клієнта. Зважаючи на це, рішення КДКА було скасоване, а дисциплінарна справа відносно адвоката закрыта (рішення від 31.05.2017 №V-020/2017).

6. Під час обрання дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю КДКА мають враховувати обставини вчинення проступку, його наслідки, особу адвоката та інші обставини, що передбачено абз. 2 ч.1 ст. 41 Закону.

Адвокат, надаючи правову допомогу, допустила порушення вимог ст.24 Закону щодо оформлення адвокатського запиту. Зокрема, ордер, на підставі якого запитувались документи, був виписаний адвокатом самим на себе.

Оскільки адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або ПАЕ (ч. 3 ст. 7 ПАЕ), КДКА притягла адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосувала стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Переглядаючи за скаргою адвоката дану справу, у ВКДКА відзначили, що адвокат діяв в інтересах довірителя під час надання правової допомоги і врешті клієнт отримав позитивний результат. З урахуванням обставин вчинення проступку, відсутності настання негативних наслідків та особи адвоката, ВКДКА вирішила скасувати рішення КДКА та застосувати до адвоката дисциплінарне стягнення у вигляді попередження (*рішення від 27.09.2017 № IX-006/2017*).

7. Наслідки вчинення адвокатом дисциплінарного проступку також мають враховуватися під час визначення КДКА строку (від одного місяця до одного року) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Адвокат, який згідно договору про надання правової допомоги мав представляти права та законні інтереси клієнта в суді за справою, не подав позовної заяви та апеляційної скарги, чим не виконав умови договору.

КДКА застосувала до адвоката дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці. У ВКДКА врахували, що адвокат фактично позбавив клієнта права на доступ до правосуддя, що призвело до величезних збитків, які вимушено нести підприємство. Також члени ВКДКА погодилися із доводами скаржника про те, що стягнення, застосоване до адвоката рішенням КДКА, не співрозмірне із вчиненим дисциплінарним проступком.

З урахуванням цього, ВКДКА (*рішення від 31.10.2017 № X-020/2017*) скасувала рішення КДКА та ухвалила нове рішення, яким застосувала до адвоката дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на дев'ять місяців.

8. Скасування рішень КДКА про застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю та направлення ВКДКА матеріалів дисциплінарної справи на новий розгляд до КДКА переважно пов'язані із порушеннями, допущеними у дисциплінарних палатах під час розгляду дисциплінарних справ та неналежним оформленням прийнятого рішення.

8.1. Зокрема, слід враховувати, що адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу має право надавати пояснення, ставити питання учасникам провадження, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, заявляти клопотання і відводи, користуватися правовою допомогою адвоката.

Адвокат, до якого було застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на шість місяців, не зміг взяти участь у засіданні у зв'язку із захворюванням. Через це він був позбавлений можливості надати свої пояснення та висловити заперечення. За таких обставин ВКДКА скасувала рішення КДКА та направила матеріали дисциплінарної справи до КДКА регіону на стадію розгляду справи (*рішення від 20.04.2017 № IV-006/2017*).

У цій же дисциплінарній справі у КДКА порушили вимогу ст. 41 Закону щодо вмотивованості рішення, а саме – не було здійснено належним чином оцінки дій адвоката. Також було встановлено факт порушення презумпції невинуватості адвоката.

8.2. В частині оформлення рішень про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку і застосування до нього дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, КДКА слід враховувати, що відсутність у тексті певних даних має наслідком скасування цього рішення. До таких даних, з урахуванням практики розгляду ВКДКА скарг, відносяться:

- опис конкретних дій адвоката, що були кваліфіковані як дисциплінарний проступок;
- час (конкретна дата) вчинення дисциплінарного проступку, що дозволяє забезпечити дотримання строку притягнення до дисциплінарної відповідальності. У разі неможливості визначення конкретної дати, даний факт має бути належним чином обґрунтований. В деяких випадках порушення може бути триваючим, що у свою чергу потребує додаткового обґрунтування даної обставини;
- конкретні статті Закону та ПАЕ, за якими дії адвоката кваліфікуються як дисциплінарний проступок;
- посилання на конкретні підстави застосування дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю відповідно до ч. 2 ст. 31 Закону з належним обґрунтуванням ознак, передбачених пунктами 1 – 3 вказаної статті.

Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури з питань допуску осіб до кваліфікаційних іспитів, а також складання таких іспитів

Порядок допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні розроблено і затверджено рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 270 (далі – *Порядок*) на виконання положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – *Закон*).

Даний Порядок визначає перелік документів, що подаються особами, які виявили бажання складати кваліфікаційний іспит для набуття права на заняття адвокатською діяльністю, правила допуску до складення кваліфікаційного іспиту, складення кваліфікаційного іспиту, оцінювання результатів кваліфікаційного іспиту та прийняття рішення за результатами складення кваліфікаційного іспиту регіональними кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури.

Наявна практика розгляду Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури скарг на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури з питань допуску осіб до кваліфікаційних іспитів, а також складання таких іспитів, дає можливість виділити окремі правові висновки та позиції, що можуть бути використані кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури як система орієнтирів під час ухвалення рішень щодо визнання особи такою, що не склала кваліфікаційний іспит, про відмову у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту, з питань допуску осіб до кваліфікаційних іспитів тощо.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, заслухавши доповідь та пропозиції заступника голови ВКДКА Місяця А.П. про результати роботи робочої групи, утвореної колегіальним рішенням ВКДКА, відповідно до пункту 3 частини 4 статті 52 Закону, п. 4.1. Регламенту ВКДКА вирішила наступне.

1. Факт ненадання регіональною КДКА особі, яка складає письмовий іспит, фабул справ, необхідних для виконання завдань, є підставою для скасування рішення регіональної КДКА про визнання особи такою, що не склала кваліфікаційний іспит, про відмову у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту.

Відповідно до п. 13.5 Порядку для виконання трьох завдань із різних галузей права особі, яка складає письмовий іспит, надаються підготовлені кваліфікаційною палатою КДКА фабули справ з зазначенням видів процесуальних документів, які мають бути складені цією особою, або матеріали (судові рішення, інші документи), необхідні для виконання завдань. Фабули і комплекти матеріалів затверджуються рішенням КДКА. Процесуальні документи, складені особою, мають відповідати вимогам процесуального права та містити правове обґрунтування.

В порушення п. 13.5 Порядку кваліфікаційними палатами КДКА не були надані фабули справ, необхідні для виконання завдань. За наслідками розгляду скарг осіб, які не склали кваліфікаційний іспит та яким відмовлено у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту, на рішення регіональних КДКА, ВКДКА при виявленні таких порушень, скасовано рішення регіональних КДКА, та зобов'язано провести повторний кваліфікаційний іспит у найближчий час проведення такого іспиту.

Дана практика знайшла своє відображення у рішеннях ВКДКА № IX-003/2017 від 27 вересня 2017 року, № II-001/2017 від 23 лютого 2017 року, № IV-004/2017 від 20 квітня 2017 року, № IV-008/2017 від 20 квітня 2017 року, № IV-009/2017 від 20 квітня 2017 року, № IX-023/2017 від 28 вересня 2017 року, № IX-005/2017 від 27 вересня 2017 року.

2. Диференційовані бали під час оцінювання завдань письмового іспиту встановлені лише для відмінного та доброго рівня оцінювання.

Особа, якій відмовлено у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту, звернулась до ВКДКА зі скаргою на рішення регіональної КДКА.

Оскаржуваним рішенням затверджено середній результат оцінювання письмового кваліфікаційного іспиту у кількості 30 (тридцять) балів у зв'язку із чим відмовлено у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту.

Не погоджуючись із таким рішенням кваліфікаційної палати, скаржник зазначив, що кваліфікаційною палатою не було дотримано вимоги рішення Ради адвокатів України від 11.06.2016 № 150 стосовно змісту наданих та розроблених КДКА білетів.

В ході перевірки фактів, викладених у скарзі ВКДКА встановлено, що обраний білет для складання іспиту був сформований КДКА відповідно до Програми складання кваліфікаційного іспиту, затвердженої рішенням Ради адвокатів України від 01.06.2013 № 153 та затверджений рішенням КДКА.

Відповідно п. 15 Розділу 4 Порядку, оцінювання завдань письмового іспиту здійснюється за наступними критеріями:

відмінний рівень – 26-30 балів;

добрий рівень – 21-25 балів;

задовільний рівень – 20 балів;

незадовільний рівень – 0 балів.

Однак, всупереч наведеним положенням у відомості з оцінювання результатів складання кваліфікаційного іспиту КДКА містяться оцінки в 5, 7, 3 бали, що не передбачено вказаним порядком.

Відповідно, ВКДКА (рішення від 23.02 2017 № II-011/2017) скасувала рішення КДКА.

3. Як незадовільний рівень оцінюється письмове завдання у випадку, якщо воно не було підготовлене або було підготовлене неправильно.

Особа, яка не склала письмовий іспит, звернулась до ВКДКА зі скаргою на рішення кваліфікаційної палати КДКА. Оскаржуваним рішенням КДКА скаржнику затверджено результати письмового іспиту у 64 залікових бали, в зв'язку з чим, останнього визнано таким, що не склав кваліфікаційний іспит, та відмовлено у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту адвоката. Оціню-

ванню підлягали підготовлені скаржником документи, які містяться в матеріалах кваліфікаційної справи.

Відповідно до п. 13.3 Порядку, особа, яка складає кваліфікаційний іспит, має підготувати вказані в обраному нею екзаменаційному білеті три завдання із різних галузей права та письмовий висновок щодо правової позиції та тактики захисту або надання іншої правової допомоги по фабулі справи. Завдання з галузей права мають бути виконані в формі процесуальних документів.

Згідно з п. 13.9 Порядку, оцінка кожного із чотирьох письмових завдань здійснюється двома членами кваліфікаційної палати, і головою КДКА, якщо останній бере участь у її засіданні, за шкалою від 0 до 30 балів. Середній бал за результатами складення письмового іспиту, вирахований як середньоарифметичне число від сумарної кількості виставлених балів, та не може перевищувати 120 і бути меншим за 80 балів.

Пункт 13.12 Порядку встановлює, що особа, яка за результатами складення письмового іспиту отримала 80 балів і більше, вважається такою, що успішно склала письмовий іспит.

Письмове завдання кваліфікаційною палатою КДКА було оцінено у 0 балів. Так, 0 балів («незадовільний рівень») оцінюється у випадку, якщо письмове завдання не було підготовлене або було підготовлене неправильно, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципових аспектів поставленого питання. Аргументація відсутня взагалі або ж є абсолютно безсистемною чи алогічною. Не відповідає визначеній законом процесуальній формі та загальним вимогам процесуального законодавства. Безсистемності, алогічності і інших визначених недоліків в письмовому завданні скаржника ВКДКА виявлено не було.

В свою чергу, дослідивши виконане скаржником письмове завдання, ВКДКА вважала, що такий документ не може бути оцінений як «незадовільний» та підлягає оцінці – «задовільний рівень» (20 балів), з урахуванням критеріїв, визначених Порядком. Відповідно, рішення КДКА було скасоване ВКДКА.

4. Стилiстична i фактологiчна схожiсть процесуальних документiв, та документiв, якi мiстяться в загальнодоступних джерелах, за вiдсутностi належних доказiв копiювання (списування) таких документiв, не може бути пiдставою для оцiнювання схожих документiв на «0» балiв.

Рiшенням квалiфiкацiйної палати КДКА особi було затверджено результати письмового iспиту у 0 залiкових балiв, в зв'язку з чим, останню визнано такою, що не склала квалiфiкацiйний iспит та вiдмовлено у видачi свiдоцтва про складення квалiфiкацiйного iспиту адвоката. Не погодившись з даним рiшенням, особа оскаржила його до ВКДКА.

В матеріалах кваліфікаційної справи міститься акт, підписаний усіма членами кваліфікаційної палати, згідно з яким вбачається, що скаржник протягом проведення письмового іспиту неодноразово під різними приводами залишала місце проведення іспиту. В подальшому, при огляді письмової роботи скаржника було виявлено майже повну відповідність письмової роботи зразкам процесуальних документів, які є загальнодоступними та містяться в мережі Інтернет.

Однак, зазначений акт не містив підпису особи та її пояснень з цього приводу.

Відповідно до п. 13.7 Порядку, при складенні кваліфікаційного іспиту особа, яка складає іспит, має право користуватися офіційними текстами нормативно-правових актів на друкованих носіях, а використання інших джерел інформації (в т.ч. – мережі Інтернет) не дозволяється.

Інші докази, які б підтверджували факти вибуття скаржника з приміщення проведення іспиту під час іспиту, факти використання недозволених Порядком джерел інформації в матеріалах справи відсутні. Відповідно ВКДКА дійшла висновку про скасування рішення кваліфікаційної палати КДКА, та зобов'язання КДКА провести повторний кваліфікаційний іспит у найближчий можливий час для даної особи.

5. Голова КДКА, що взяв самовідвід, не має права брати участь у процедурі прийняття кваліфікаційного іспиту та оцінюванні результатів кваліфікаційного іспиту.

На засіданні кваліфікаційної палати КДКА головою КП заявлено самовідвід в зв'язку з тим, що він певний проміжок часу працював в одному офісі з особою, яка складає письмовий іспит. Заява про самовідвід була задоволена протокольним рішенням атестаційної палати КДКА.

КДКА розглянула на своєму засіданні письмову роботу особи та винесла рішення про затвердження особі результатів складення кваліфікаційного іспиту в 31,5 залікових бали та відмову у видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту. Рішення, серед інших, було підписане головою КП КДКА, який заявив самовідвід. Також, саме голова КДКА доручав проведення перевірки письмових робіт особи окремим членам КДКА.

Відповідно до положення п. 6 Розділу 4 Порядку, у випадку задоволення заяви особи, яка складає кваліфікаційний іспит, про відвід члена КП КДКА або голови КДКА, якщо він бере участь у засіданні палати, цей член КП КДКА або голова КДКА не мають права брати участь в прийнятті кваліфікаційного іспиту у такої особи та оцінюванні його результатів.

З огляду на викладене, ВКДКА дійшла до висновків, що опосередкованою участю голови КДКА регіону в оцінці роботи особи, що складає письмовий іспит, КДКА не забезпечила дотримання положення п. 6 Розділу 4 Порядку.

6. При визначенні стажу роботи в галузі права фізичної особи-підприємця слід виходити з документально підтверджених даних про наявність у особи права на здійснення підприємницької діяльності у сфері права.

Вимоги до особи, яка звертається із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту та порядок розгляду заяви про допуск до складення кваліфікаційного іспиту та прийняття рішення кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури регулюється розділом 2 та 3 Порядку.

ВКДКА розглянула скаргу особи на рішення кваліфікаційної палати КДКА про відмову у допуску до складання кваліфікаційного іспиту. Підставою такої відмови стало те, що особа не підтвердила наявності необхідного юридичного стажу в галузі права (не менше 2 років).

Так, після здобуття вищої юридичної освіти заявник працював на посаді юриста в ТОВ, помічником адвоката, юрисконсультом в ТОВ. Сукупний стаж роботи на посаді юриста згідно належним чином завіреної копії трудової книжки становив 20 місяців.

Разом з тим, певний період заявник надавав юридичні послуги як фізична особа-підприємець (КВЕД 69.10), що підтверджується наданими первинними документами (договорами про надання правової допомоги, актами приймання-здачі робіт), а також випискою з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, яка була наявна в матеріалах справи.

Відповідно до п. 4 Порядку при визначенні набуття особою повної вищої юридичної освіти, слід керуватися Законом України «Про вищу освіту», згідно якого, повною вищою освітою визнається освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра. Вищу освіту мають особи, які завершили навчання у вищих навчальних закладах, успішно пройшли державну атестацію відповідно до стандартів вищої освіти і отримали відповідний документ про вищу освіту державного зразка.

Перелік посад, роботу на яких слід зараховувати до стажу роботи в галузі права, визначений п. 6 Порядку.

При визначенні стажу роботи в галузі права фізичної особи-підприємця слід виходити з документально підтверджених даних про наявність у особи права на здійснення підприємницької діяльності у сфері права за відповідним КВЕД (*поточний клас 69.10*), а також документально підтверджених даних про виконання робіт/надання послуг, що віднесені ДК видів економічної діяльності до діяльності у сфері права (договори про надання послуг, акти приймання-передачі наданих послуг).

Виходячи з наведеного, з огляду на подання скаржником вичерпного переліку документів, достатніх для підтвердження стажу роботи в галузі права протягом 2 років, ВКДКА скасувала рішення та зобов'язала КДКА вирішити питання щодо допуску особи до складання кваліфікаційного іспиту на підставі всіх необхідних матеріалів.

7. ВКДКА не повноважна зобов'язати КДКА затвердити результати складання письмового іспиту та вважати особою такою, що успішно склала письмовий кваліфікаційний іспит, та допустити до складання усного кваліфікаційного іспиту.

Особою було оскаржено рішення КДКА про відмову у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту. Скаргу було мотивовано тим, що екзамен розпочато на 30 хвилин пізніше призначено часу, своєчасно не надано формуляр документу, який був без відмітки КДКА, в телефонному режимі їй було названо інших членів кваліфікаційної палати, а не тих, хто дійсно перевіряв її письмові відповіді, не своєчасно здійснено оцінювання та допущено помилку у виведенні середнього балу, своєчасно не направлено копію рішення про відмову у видачі свідоцтва про заняття адвокатською діяльністю.

Скаржник просив рішення скасувати, направити справу для нового розгляду до КДКА та зобов'язати КДКА затвердити результати складання ним письмового іспиту та вважати його таким, що успішно склав письмовий кваліфікаційний іспит, та допустити до складання усного кваліфікаційного іспиту.

Відповідно до вимог частини 5 статті 9 Закону особа, яка не склала кваліфікаційний іспит, може протягом тридцяти днів з дня отримання рішення КДКА

оскаржити його до ВКДКА або до суду, які можуть залишити оскаржуване рішення без змін або зобов'язати КДКА провести повторний кваліфікаційний іспит у найближчий час проведення таких іспитів.

Однак, ВКДКА не повноважна зобов'язати КДКА затвердити результати складання письмового іспиту та вважати особу такою, що успішно склала письмовий кваліфікаційний іспит, та допустити до складання усного кваліфікаційного іспиту. При вивченні матеріалів кваліфікаційної справи підстав для задоволення скарги встановлено не було. Обставини, викладені у скарзі, не знайшли свого підтвердження в матеріалах кваліфікаційної справи, внаслідок чого скаржнику відмовлено в задоволенні скарги (*рішення ВКДКА від 26.01.2017 № І-002/2017*).

8. Кваліфікаційна палата вправі обмежувати час складання письмового іспиту.

Особа звернулась зі скаргою на рішення КДКА зазначаючи, що їй протиправно обмежено час складання письмового іспиту трьома годинами.

Відповідно до п. 12 Порядку на виконання письмової роботи та для підготовки до усної відповіді особі надається час, який повинен становити не менше двох годин та не повинен перевищувати шести годин для кожної частини іспиту.

Тому, встановивши час для складання кваліфікаційного іспиту в межах трьох годин, кваліфікаційна палата дотрималась вимог п. 12 Порядку (*рішення ВКДКА від 30.05.2017 № V-012/2017*).

9. За умови відсутності порушень законодавства з боку регіональної КДКА, ВКДКА не має повноважень щодо втручання в організацію роботи кваліфікаційної палати КДКА щодо строків призначення складення кваліфікаційного іспиту.

Організація іспиту віднесена Законом до компетенції кваліфікаційної палати КДКА. Відповідно до ст. 8 Закону особа, яка виявила бажання стати адвокатом та відповідає вимогам ч.ч. 1, 2 ст. 6 Закону, має право звернутися до КДКА за місцем проживання із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту та перелік документів, що додаються до заяви, затверджуються Радою адвокатів України.

Строк розгляду заяви про допуск до складення кваліфікаційного іспиту не повинен перевищувати тридцяти днів з дня її надходження.

За результатами розгляду заяви та доданих до неї документів КДКА приймає рішення про:

- допуск особи до кваліфікаційного іспиту;
- відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту.

Особі, яка звернулася із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту, повідомляється про прийняте рішення письмово протягом трьох днів з дня його прийняття. У разі прийняття рішення про відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту в рішенні КДКА в обов'язковому порядку зазначаються причини такої відмови.

Рішення про відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту може бути оскаржено до ВКДКА або до суду протягом тридцяти днів з дня його отримання.

Положення аналогічного змісту закріплені у Порядку.

Відповідно до ч. 2 ст. 8 Закону організація та проведення кваліфікаційного іспиту здійснюється кваліфікаційною палатою КДКА. Порядок складення кваліфікаційних іспитів, методика оцінювання та програма кваліфікаційних іспитів затверджуються Радою адвокатів України. Рада адвокатів України може встановити плату за складення кваліфікаційного іспиту та порядок її внесення. Кваліфікаційні іспити проводяться не рідше одного разу на три місяці.

Положення чинного законодавства не містять вимог щодо строку складання іспиту особами, допущеними до такого іспиту.

За умови відсутності порушень законодавства з боку регіональної КДКА, ВКДКА не має повноважень щодо втручання в організацію роботи кваліфікаційної палати КДКА.

ВКДКА розглянула скаргу особи на бездіяльність КДКА щодо допуску до складання кваліфікаційного іспиту. Скаржниця вказувала, що незважаючи на її допуск до складання кваліфікаційного іспиту кваліфікаційною палатою КДКА в особі її голови, їй було повідомлено, що у зв'язку з її номером в черзі, перспектива реального складання іспиту – не раніше ніж через рік. Скаржниця просила усунути порушення її права на доступ до адвокатської діяльності шляхом зобов'язання КДКА припинити бездіяльність та закликати її до складання іспиту.

Рішенням ВКДКА від 14.07.2017 № VII-026/2017 скаргу було залишено без задоволення.

Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо конфлікту інтересів

1. Одним із принципів здійснення адвокатської діяльності є уникнення конфлікту інтересів. Порушення адвокатом цього принципу має наслідком його дисциплінарну відповідальність в порядку, встановленому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон).

Розглядаючи скарги щодо неналежної поведінки адвоката, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури повинні виходити із загальних положень щодо конфлікту інтересів в адвокатській діяльності, викладених у Законі.

Конфліктом інтересів є суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності (п. 8 ст. 1 Закону).

Про виникнення конфлікту інтересів адвокат зобов'язаний невідкладно повідомляти клієнта (п. 3 ч. 1 ст. 21 Закону).

Адвокату, адвокатському бюро або адвокатському об'єднанню забороняється укладати договір про надання правової допомоги (зобов'язаний відмовитися від виконання договору) у разі:

- наявного конфлікту інтересів (абз. 1 ч. 1 ст. 28 Закону);
- за наявності обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів, зокрема, виконання договору може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язкам адвоката (п. 6 абз. 2 ч. 1 ст. 28 Закону).

Деталізацію норм Закону щодо окремих аспектів конфлікту інтересів містять Правила адвокатської етики та рішення Ради адвокатів України, виконання яких відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 21 Закону є обов'язковим для адвоката.

1.1. В окремих випадках від адвоката вимагається отримання письмового погодження від клієнта. Згідно зі ст. 9 адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, або вірогідно можуть стати суперечливими, а також за таких обставин надавати їм професійну правничу (правову) допомогу.

У разі отримання адвокатом конфіденційної інформації від клієнта, якому він надавав професійну правничу (правову) допомогу, пов'язаної з інтересами нового клієнта при наданні правничої допомоги, адвокат зобов'язаний отримати письмове погодження клієнтів, між якими виник конфлікт інтересів.

Адвокат без письмового погодження з клієнтом, щодо якого виник конфлікт інтересів, не може представляти, захищати клієнта чи надавати йому професій-

ну правничу (правову) допомогу, якщо інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката.

За відсутності письмового погодження клієнта, в разі виникнення конфлікту інтересів в процесі реалізації адвокатом договору, такий договір має бути розірваний з дотриманням умов, визначених ПАЕ.

1.2. Дотримання адвокатом принципу неприпустимості конфлікту інтересів забезпечується на всіх етапах діяльності адвоката:

- 1) на стадії прийняття доручення клієнта (*ст. 20 ПАЕ*). Адвокат не має права прийняти доручення, якщо інтереси клієнта об'єктивно суперечать інтересам іншого клієнта, з яким адвокат пов'язаний договором про надання правової допомоги. Адвокат не має права прийняти доручення також якщо конфлікт інтересів пов'язаний з тим, що адвокат отримав від іншого клієнта конфіденційну інформацію, що охоплюється предметом адвокатської таємниці або захищається законодавством в інший спосіб, яка має перспективу бути використаною при наданні правової допомоги новому клієнту. Ці обмеження не застосовуються в конкретному випадку за письмовою згодою клієнта (клієнтів), інтереси якого (яких) представляє адвокат та є суперечливими.

На вимогу клієнта до укладення договору про надання правової допомоги адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) також має повідомити клієнту обставини, що можуть вплинути на можливе виникнення конфлікту інтересів. Таке інформування відповідно до ч. 1 ст. 16 ПАЕ, в тому числі, забезпечує вільний вибір клієнтом адвоката.

- 2) в процесі виконання доручення клієнта (*ст. 34 ПАЕ*). У випадку, коли адвокат дізнався про існування конфлікту інтересів між інтересами цього та інших клієнтів, а також інших осіб за обставин, зазначених у статті 20 ПАЕ, він повинен розірвати договір з клієнтом (чи кількома з клієнтів) та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, якщо не буде отримано відповідної письмової згоди клієнта (клієнтів) на подальше представництво його (їх) інтересів цим адвокатом.
- 3) після виконання доручення клієнта (*ч. 2 ст. 35 ПАЕ*). Обов'язки адвоката, що впливають з принципу уникнення конфлікту інтересів, продовжують діяти і після завершення виконання адвокатом договору.

1.3. У відносинах з клієнтом – юридичною особою правила щодо конфлікту інтересів мають певні особливості застосування, встановлені ст. 39 ПАЕ.

На відносини щодо надання професійної правничої (правової) допомоги клієнту – юридичній особі в повному обсязі поширюються норми Правил, що регламентують поведінку адвоката в ситуаціях наявності або наступного виникнення конфлікту інтересів.

Якщо у спілкуванні з посадовими особами, службовцями та іншими працівниками клієнта – юридичної особи, пов'язаному з наданням професійної правничої (правової) допомоги цьому клієнту, стає очевидним, що виникає ситуація конфлікту інтересів, адвокат повинен повідомити, що він представляє клієнта – юридичну особу і пояснити свої обов'язки, пов'язані з конфліктом інтересів.

У період дії договору про надання правової допомоги клієнту – юридичній особі адвокат не повинен укладати договорів про надання правової допомоги

з особами, які перебувають у трудових, цивільно-правових та інших правовідносинах з клієнтом, якщо це може суперечити інтересам клієнта – юридичній особі. Також адвокат не повинен укладати договори про надання правової допомоги із вищезазначеними особами, якщо він є носієм конфіденційної інформації, отриманої при наданні правової допомоги юридичній особі.

Адвокат не може приймати доручення від клієнта, якщо суть доручення зводиться до необхідності вчинення дій в інтересах такого клієнта, спрямованих на захист його прав, які перебувають в конфлікті інтересів з юридичною особою, в якій адвокат раніше працював, або надавав професійну правничу (правову) допомогу, якщо адвокат володіє інформацією, що може бути використана проти такої юридичної особи.

1.4. Посередництво передбачає певні особливі умови участі у ньому адвокатів.

Ст. 21 ПАЕ визначає, що адвокат може виступати посередником між клієнтами за умов, якщо:

- між інтересами клієнтів немає конфлікту, або за наявності письмової згоди обох (всіх) клієнтів, інтереси яких представляє адвокат та які є суперечливими;
- адвокат пояснить кожному з клієнтів сутність відносин посередництва і отримає згоду кожного з клієнтів на їх одночасне представництво;
- адвокат має достатні підстави вважати, що він зможе зберегти об'єктивність при одночасному представництві інтересів клієнтів і по відношенню до кожного з них виконати свої професійні обов'язки відповідно до закону і вимог Правил.

З кожним із клієнтів адвокат має узгоджувати рішення, що приймаються, і забезпечувати належну інформованість кожного з них про всі обставини і міркування, що є необхідними для прийняття виважених рішень по суті доручення

Адвокат повинен припинити свої дії як посередника та розірвати відповідні договори з кожним із клієнтів, якщо цього вимагає хоча б один з клієнтів, яких він одночасно представляє, або якщо виникають обставини, за яких дотримання викладених вище умов стає неможливим.

Якщо дії адвоката як посередника між клієнтами не досягли бажаного клієнтами результату, він не може надалі представляти інтереси жодного із клієнтів з питань, пов'язаних із предметом посередництва (ст. 40 ПАЕ).

1.5. Загальні етичні засади взаємин між адвокатами передбачають дотримання принципу уникнення штучного породження чи поглиблення конфліктів між клієнтами (ч. 2 ст. 50 ПАЕ).

1.6. При встановленні адвокатом контактів та спілкування у соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет з клієнтами, колегами, суддями, процесуальними опонентами та іншими особами та їх об'єднаннями, він зобов'язаний виключити можливість виникнення конфлікту інтересів.

При цьому згідно з рішенням РАУ від 22.09.2017 №196 «Про затвердження роз'яснення з питань застосування положень Правил адвокатської етики щодо рекламування адвокатської діяльності та дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет», будь-яких обмежень з питань спіл-

кування в мережі Інтернет з використанням можливостей соціальних мереж, між адвокатом та іншими особами, у тому числі й тими, які мають відношення до органів державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронних органів, які є чи можуть бути процесуальними опонентами у конкретних справах за участю цього адвоката, а також із суддями чи працівниками судових органів, немає і не може бути за умови, якщо таке спілкування не порушує чинне законодавство та права людини на неупереджене правосуддя. При цьому, у кожному конкретному випадку при виникненні питань, що можуть бути трактовані як конфлікт інтересів та/або містити корупційну складову, останні повинні досліджуватися і розглядатися у встановленому порядку з огляду на специфіку правовідносин.

1.7. Для розуміння змістовного наповнення поняття «конфлікт інтересів» варто ураховувати окремі роз'яснення РАУ:

Адвокати, які є учасниками одного адвокатського об'єднання, мають право в одному кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування представляти інтереси (бути захисниками) потерпілого та підозрюваного за умови відсутності конфлікту інтересів, обставин, визначених статтею 46 КПК України, та відсутності підстав для відводу захисника (представника), встановлених статтею 78 КПК України (рішення РАУ від 19.11.2013 №246 «Про надання роз'яснень щодо можливості адвокатів, які зареєстровані в одному адвокатському об'єднанні, здійснювати захист різних за процесуальним статусом осіб»).

Відповідно до приписів статті 28 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одночасне надання правової допомоги адвокатами, які є подружжям, в одному і тому ж господарському, цивільному, адміністративному процесі чи в кримінальному провадженні, або в ході розгляду справи про адміністративне правопорушення клієнтам, процесуальні інтереси яких є протилежними і суперечать один одному, вказує на те, що таке виконання договору про надання правової допомоги може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї і за загальним правилом є забороненим відповідно до закону (рішення РАУ від 13.11.2015 №127 «Про затвердження роз'яснення щодо можливості надання правової допомоги адвокатами (подружжям) одночасно різним сторонам (учасникам) провадження»).

При дотриманні усіх умов, передбачених нормами законодавства України та Правилами адвокатської етики, одночасне представництво інтересів двох або більше позивачів чи двох або більше відповідачів одним адвокатом в одному цивільному процесі є можливим (рішення РАУ від 26.02.2016 №4 «Про затвердження роз'яснення щодо можливості одночасного представництва інтересів двох або більше позивачів чи відповідачів адвокатом в одному цивільному процесі»).

Конфлікт інтересів у розумінні Закону має місце у випадку, якщо виконання договору суперечить інтересам члена сім'ї або близького родича адвоката — посадової особи, яка брала або бере участь у провадженні, в якому адвокатом надається (має надаватись) правова допомога. Представництво інтересів клієнта адвокатом у таких провадженнях заборонено. Одночасно сам по собі факт перебування члена сім'ї або близького родича адвоката у трудових чи інших правовідносинах із органом державної влади або місцевого самоврядування не створює конфлікту інтересів щодо проваджень, у яких такий орган є стороною. Невід'ємною ознакою

конфлікту інтересів, який унеможливує участь адвоката у вказаних провадженнях, є суперечність між особистими інтересами адвоката у формі особистих, трудових, службових, посадових тощо інтересів члена його сім'ї або близького родича та професійними правами і обов'язками адвоката у конкретній справі. Представництво інтересів клієнта адвокатом у провадженнях, стороною яких є орган державної влади або місцевого самоврядування, у якому працює його близька особа (родич), відповідатиме вимогам Закону та Правил, якщо до кола спірних (проблемних) та процесуальних правовідносин конкретного провадження не віднесені і не можуть бути віднесені правовідносини, учасником яких є (може бути) така близька особа (родич) адвоката (наприклад, в силу виконуваної такою близькою особою (родичем) функції у конкретному органі або в силу самостійності та незалежності такої особи за відповідним статусом) (рішення РАУ від 15.12.2016 № 290 «Щодо можливості представництва адвокатом клієнта в суді за наявності окремих обставин»).

Адвокат не може приймати доручення від клієнта, якщо суть доручення зводиться до необхідності вчинення дій в інтересах такого клієнта, спрямованих на захист його прав, які перебувають в конфлікті інтересів з юридичною особою, в якій адвокат раніше працював, або надавав правову допомогу в результаті чого володіє інформацією, яка може бути використана проти такої особи. Однак, сам факт надання адвокатом правової допомоги юридичній особі не зумовлює конфлікту інтересів з інтересами клієнта, оскільки конфлікт виникає лише за умови, якщо адвокат надавав правову допомогу юридичній особі та мав доступ та/або отримав інформацію, яка може бути використана проти такої особи. Таким чином, обов'язок адвоката відмовитись від доручення клієнта за описаних обставин не є безумовним обов'язком, а виникає лише за умови володіння адвокатом інформацією, яка отримана ним в результаті надання правової допомоги юридичній особі та може бути використана проти такої особи (рішення РАУ від 04.07.2015 №7 «Про затвердження роз'яснення щодо наявності або відсутності конфлікту інтересів під час здійснення адвокатом захисту клієнта»).

2. Дисциплінарні палати кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури в більшості випадків правильно визначають наявність або відсутність конфлікту інтересів. З 2014 року по червень 2019 року Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури досліджувала коректність вирішення КДКА регіонів питання щодо дотримання принципу уникнення конфлікту інтересів у 26 справах. За наслідками розгляду з 26 рішень КДКА:

14 – залишено без змін;

5 – скасовано, ухвалено нове рішення про порушення/відмову в порушенні дисциплінарної справи;

3 – скасовано, справу направлено на новий розгляд;

1 – скасовано, ухвалено нове рішення про закриття дисциплінарної справи;

3 – скасовано, ухвалено нове рішення про притягнення адвоката до відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення.

Аналіз практики застосування КДКА положень законодавства під час розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката дає змогу дійти наступних висновків з окремих питань.

2.1. Адвокат не може приймати доручення у разі наявності конфлікту інтересів клієнта та юридичної особи, в якій адвокат працював раніше та у зв'яз-

ку з цим володіє інформацією, що може бути використана проти такої юридичної особи.

На державному підприємстві працював юрист, до посадових обов'язків якого входило складання та перевірка проектів договорів. Одним із таких договорів була угода про зарахування зустрічних однорідних вимог, укладена між ДП та ТОВ, проект якої був завізований юристом, який на той час набув статус адвоката.

Пізніше в рамках кримінального провадження на державному підприємстві проводилися слідчі дії. З ухвали судді про надання дозволу на проведення обшуку стало відомо, що потерпілим у справі є ТОВ, а його інтереси представляє адвокат, який раніше працював на ДП юристом.

У зв'язку із цим до КДКА надійшла скарга на адвоката. Представники ДП стверджували, що адвокат був обізнаний про конфлікт інтересів, який існує між ДП, де він працював, та ТОВ, інтереси якого він представляє в кримінальному провадженні. Крім того, адвокат брав участь як представник ТОВ в судових засіданнях, де опонував представникам підприємства ДП.

Оскільки адвокат не може приймати доручення від клієнта, якщо суть доручення зводиться до необхідності вчинення дій в інтересах такого клієнта, спрямованих на захист його прав, які перебувають в конфлікті інтересів з юридичною особою, в якій адвокат раніше працював, якщо адвокат володіє інформацією, що може бути використана проти такої юридичної особи, у КДКА правильно встановили в діях адвоката дисциплінарний проступок (*рішення ВКДКА від 30.10.2017 № X-003/2017*).

2.2. Адвокат не має права прийняти доручення, якщо інтереси клієнта об'єктивно суперечать інтересам іншого клієнта, з яким адвокат пов'язаний договором про надання правової допомоги.

Адвокат в один і той же період часу брав участь у декількох судових процесах в судах, виступаючи у різних справах на стороні процесуальних опонентів. Це стало підставою для звернення зі скаргою на цього адвоката до КДКА.

Дисциплінарна палата КДКА регіону дійшла правильного висновку про наявність в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку, оскільки він займав у справі позицію всупереч волі клієнта та у порушення заборони укладати договори про надання правової допомоги у випадку надання правової допомоги іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася за наданням правової допомоги (*рішення ВКДКА від 31.01.2019 № I-003/2019*).

В іншій справі адвокат надавав послуги правового консалтингу юридичній особі. Загальні збори учасників відсторонили директора цієї юридичної особи. Останній ініціював судові провадження про поновлення на посаді та усунення перешкод у виконанні посадових обов'язків, у рамках якого залучив до надання правової допомоги цього ж адвоката.

Через це представник юридичної особи звернувся до КДКА. Він також зауважив, що адвокат, перебуваючи з ними у договірних відносинах, представляв інтереси їхнього опонента – іншої компанії у спорі про стягнення безпідставно отриманих коштів. При цьому адвокат ще й перебував у сімейних стосунках із засновником цієї компанії.

КДКА відмовила в порушенні дисциплінарної справи, не вбачаючи у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку. Водночас, ВКДКА дійшла виснов-

ків, щодо помилковості такого рішення та ухвалила інше (рішення ВКДКА від 07.11.2014 № V-029/2014), яким порушила справу відносно адвоката і направила матеріали до КДКА для розгляду у порядку, передбаченому Законом.

2.3. Вирішуючи питання про наявність конфлікту інтересів між клієнтами, КДКА мають враховувати предмет надання правової допомоги за відповідними договорами.

Адвокат представляв інтереси громадянина в суді у справі щодо неякісного виконання підприємством робіт з будівництва житлового будинку. Пізніше цей же адвокат був представником іншої особи у спорі щодо дійсності договорів купівлі-продажу нерухомого майна. Опонентом у справі виступав його клієнт у першому спорі. Ситуацією вирішило скористатися підприємство та звернулося до КДКА. Скаржник уважав, що адвокат мав відмовити в укладенні другого договору про надання правової допомоги.

Дисциплінарна палата КДКА встановила, що цивільні справи були різні за своїми правовідносинами та не пов'язані одна з одною. Крім того, договір про надання правової допомоги у першій справі був розірваний, а сам клієнт у ній не заперечував проти участі адвоката як опонента в іншій справі.

З урахуванням таких обставин ДП КДКА регіону дійшла правильного висновку про відсутність в діях адвоката дисциплінарного проступку (рішення ВКДКА від 30.11.2017 № XI-017/2017).

2.4. Виконання правником певної роботи відповідно до трудового договору не може свідчити про наявність конфлікту інтересів у спорі з колишнім роботодавцем, якщо виконувана робота не була пов'язана з наданням правової допомоги.

У спорі щодо визнання нечинними рішень державного реєстратора та приватного нотаріуса суд перевіряв факт припинення дії договору суборенди земельної ділянки, укладеного між житлово-будівельним кооперативом (сторона спору) та ТОВ (третя особа, що не заявляє самостійних вимог).

В ході засідання адвокат, що представляла ТОВ, заявила, що договір було припинено в односторонньому порядку шляхом надіслання вимоги, оскільки свого часу, працюючи юрисконсультом у цьому кооперативі, вона отримала відповідний рекомендований лист.

Убачаючи у таких свідченнях конфлікт інтересів, кооператив звернувся до КДКА. Під час перевірки відомостей, дисциплінарною палатою було встановлено, що адвокат раніше дійсно працювала у ЖБК штатним юрисконсультом і їй було видано довіреність (як громадянину, але не адвокату) представляти інтереси кооперативу та отримувати необхідні документи. Водночас, у КДКА зауважили, що отримання кореспонденції на пошті уповноваженою особою не відноситься до діяльності з надання правової допомоги, а є звичайною технічною дією, яку міг здійснювати будь-який працівник кооперативу, на якого могло бути покладено такий обов'язок. Крім того, лист ТОВ про розірвання договору суборенди земельної ділянки не містив конфіденційної інформації. Ця інформація була відома всім сторонам спору, що вбачається з рішення господарського суду (копію якого ЖБК-скаржник долучив до своєї скарги). Оголошення адвокатом цієї інформації у судовому засіданні, як представником ТОВ, не було порушенням прав ЖБК, оскільки вона як адвокат, не представляла інтереси ЖБК ні в минулому, ні під час розгляду справи у суді. Більше того, оголошення такої інформації в судовому

засіданні було обов'язком адвоката, який захищав інтереси свого клієнта. Зазначена інформація була необхідна для розгляду справи, і була відома всім сторонам.

Таким чином, дисциплінарна палата КДКА дійшла правильного висновку (з яким погодилися у ВКДКА; див. рішення від 30.10.2017 № X-007/2017) про відсутність в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку та відмовила в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката.

2.5. Конфлікт інтересів старого і нового клієнтів становитиме дисциплінарне порушення лише у разі, коли адвокат, надаючи попередньому клієнту правову допомогу, отримував від нього конфіденційну інформацію.

Керівник підприємства звернувся до КДКА із скаргою на адвоката, яка тривалий час надавала правову допомогу підприємству. Будучи обізнаною із господарською діяльністю, контрагентами та боржниками, адвокат також надавала правову допомогу процесуальному опоненту.

Перевіривши матеріали, у КДКА встановили, що скаржник розірвав договір з адвокатом до подання позову у справі, де адвокат представляла іншу сторону. Водночас, скаржник не надав жодних відомостей про те, що адвокату надавалась чи стала відома будь-яка конфіденційна інформація у зв'язку з укладанням та виконанням договору.

З урахуванням цього дисциплінарною палатою було прийнято правильне рішення про відсутність в діях адвоката дисциплінарного проступку та справа стосовно адвоката була закрита. Рішенням ВКДКА від 26.01.2017 № I-001/2017 таке рішення було залишене без змін.

2.6. Надання адвокатом правової допомоги одночасно працівнику і його роботодавцю не зумовлює конфлікту інтересів, якщо відсутня ймовірність використання отриманої інформації на шкоду клієнтам.

Адвокат представляв інтереси акціонерного товариства у справі щодо повнення на роботі раніше звільненого працівника. В цей же час суд розглядав кримінальну справу проти звільненого працівника, де інший працівник АТ, який мав статус потерпілого, надав згоду на представлення цим же адвокатом власних інтересів.

Це і стало приводом для звернення із скаргою на адвоката до КДКА. Перевіряючи обставини справи, у КДКА зауважили, що сам факт надання адвокатом правової допомоги юридичній особі не зумовлює конфлікту інтересів з інтересами клієнта, оскільки, такий конфлікт інтересів виникає лише за умови, якщо адвокат надавав правову допомогу певній юридичній особі та мав доступ та/або отримав інформацію, яка може бути використана проти такої особи.

За таких обставин, ДП КДКА відмовила у порушенні дисциплінарної справи. Таке рішення ВКДКА залишила в силі (рішення ВКДКА від 30.01.2018 № I-011/2018).

В іншому випадку адвокат одночасно представляв інтереси закладу освіти та його працівників – відповідачів у судових спорах щодо визнання недійсними свідоцтв про право власності на квартири та рішень про реєстрацію прав власності.

На адвоката до КДКА поскаржилися позивачі, стверджуючи, що той допустив конфлікт інтересів. Але між відповідачами, яких представляв адвокат не було розбіжностей в позиції по справі та вони виявили спільне бажання на представництво їх інтересів однією особою.

Директор закладу освіти в своїх поясненнях звернув увагу, що на стадії прийняття доручення адвокатом було інформовано директора про представництво інтересів працівників, проте заклад разом з цими працівниками діяли спільно.

КДКА все ж порушила справу, а от у ВКДКА дійшли висновку про те, що наявні матеріали не підтверджують наявність ознак конфлікту інтересів, відтак скасувала рішення КДКА та відмовила в порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката (*рішення ВКДКА від 21.07.2016 № VII-001/2016*).

2.7. Перевага інтересів клієнтів перед власними інтересами адвоката, а також будь-якими іншими міркуваннями стосується, у тому числі, грошових питань.

Адвокат, який був захисником підозрюваного у кримінальному провадженні, отримав від його родичів кошти для внесення застави, обраної судом як міри запобіжного заходу, оплати гонорару та покриття інших витрат, пов'язаних з виконанням договору про надання правової допомоги. У установленій ухвалою суду строк захисник кошти не вніс, що спричинило негативні наслідки для клієнта. Суд встановив наявність конфлікту інтересів між захисником та його клієнтом, а саме – суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків.

Адвоката усунули від захисту та подали відповідну скаргу до КДКА. Позиція гуртувалася на тому, що адвокат не виконав зобов'язання, маючи для того всі можливості, використавши гроші для власних інтересів. Втім, дисциплінарна палата КДКА відмовила у порушенні справи, оскільки обов'язки заставодавця не передбачені КПК, докази отримання грошей в рахунок сплати застави відсутні, а питання повернення гонорару знаходяться у площині цивільно-правових відносин поза компетенцією КДКА.

Оцінюючи ситуацію, у ВКДКА виходили з того, що під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, Правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги. Адвокат у своїй професійній діяльності має виходити з переваги інтересів клієнтів перед своїми власними інтересами, а також будь-якими іншими міркуваннями. Отже, конфлікт інтересів неприпустимий, в зв'язку з чим адвокат зобов'язаний негайно повідомити клієнта про наявність конфлікту та розірвати договір. Зважаючи на це, рішення ДП КДКА регіону було скасоване та ухвалено нове рішення про порушення дисциплінарної справи стосовно адвоката (*рішення ВКДКА від 28.05.2015 № V-008/2015*).

2.8. Письмова згода, яка в окремих випадках повинна бути отримана від клієнтів, констатує відсутність конфлікту інтересів станом на певну дату і не може гарантувати відсутність такого конфлікту у майбутньому.

Адвокат надавав особі правову допомогу з питань, що виникають при здійсненні господарської діяльності в об'ємі абонентського щомісячного обслуговування.

Адвокат отримав від клієнта листа щодо надання своєї згоди на надання будь-якої правової допомоги іншій особі, з якою перший клієнт мав взаємні зо-

бов'язання. Вказаним листом підтверджувався факт відсутності конфлікту інтересів в разі надання цій особі будь-якої правової допомоги. Згодом договірні стосунки з першим клієнтом були розірвані.

Тим не менше, адвокат пізніше отримав заявку на представництво першого клієнта в суді за позовом до другого про стягнення дебіторської заборгованості. Прийнявши доручення, адвокат не отримав від другого клієнта письмового погодження на надання правової допомоги у справі, хоча предмет позову стосувався періоду, коли адвокат надавав правову допомогу обом клієнтам.

Дисциплінарна палата КДКА, не побачила у цьому ознак проступку та відмовила у порушенні справи. Однак ВКДКА (рішення від 25.02.2016 №II-013/2016) дійшла висновку, що надана раніше заява-згода першого клієнта про відсутність конфлікту інтересів лише констатувала відсутність такого конфлікту станом на певну дату і не могла встановити відсутність конфлікту інтересів на майбутнє. Тому Вища комісія скасувала рішення КДКА та ухвалила нове, яким порушила дисциплінарну справу відносно адвоката.

2.9. Принцип уникнення конфлікту інтересів поширюється як на адвокатську, так і на іншу діяльність адвоката, яка може вступити в суперечність з професійними обов'язками.

Під час розгляду справи в господарському суді адвокат в одному і тому ж провадженні спочатку представляв інтереси боржника, а потім кредитора, що стало підставою для звернення зі скаргою на нього до КДКА.

Адвокат зазначав, що представляв інтереси юридичних осіб не в якості адвоката (він надавав правову допомогу не в рамках угоди про надання правової допомоги), а тому на його дії в даній господарській справі не поширювалися ПАЕ. За результатами розгляду ДП КДКА регіону закрила дисциплінарну справу.

У ВКДКА зауважили, що дія ПАЕ поширюється крім безпосередньо адвокатської діяльності, також на іншу діяльність (дії) адвоката, яка може вступити в суперечність з його професійними обов'язками. В даному випадку адвокат грубо порушив вимоги щодо неприпустимості конфлікту інтересів (почергове представництво інтересів сторін із протилежними процесуальними цілями).

Також у Вищій комісії врахували ту обставину, що дружина адвоката представляла в тому ж судовому процесі інтереси однієї із сторін. А одночасне надання правової допомоги адвокатами, які є подружжям, в одному і тому ж процесі клієнтам, процесуальні інтереси яких є протилежними і суперечать один одному, вказує на те, що виконання договору про надання правової допомоги може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї і за загальним правилом є забороненим відповідно до закону. Тому рішенням ВКДКА від 24.03.2016 № III-034/2016 було скасовано рішення ДП КДКА регіону та ухвалене нове, яким адвоката було притягнуто до дисциплінарної відповідальності та застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на шість місяців.

2.10. У вирішенні питання конфлікту інтересів між старим і новим клієнтами наявність довіреності на представництво може бути розцінена як факт надання правової допомоги незалежно від того, чи виконувалися якісь дії на виконання доручення.

Особа звернулася до юридичної фірми за правовою допомогою у зв'язку із приватизацією земельної ділянки. На всіх працівників фірми, у тому числі її керівника, були видані довіреності на представництво її інтересів. Але майже всю роботу у справі здійснював визначений працівник фірми. Керівник фірми в рамках справи лише витребував із виконкому міської ради копію реєстраційної справи на земельну ділянку. Пізніше керівник юридичної фірми набув статусу адвоката. Також закінчився строк дії довіреності.

Через деякий час адвокат прийняв доручення іншої особи з приводу визнання незаконною приватизації земельної ділянки першим клієнтом. Цей факт і став підставою для звернення до КДКА. Свою позицію скаржниця обґрунтувала тим, що правник, будучи обізнаним про її інтереси, конфіденційну інформацію, обставини та особливості процесу приватизації землі, а також і про можливі вчинені помилки, на цей час використовує вказану обізнаність на шкоду її інтересам. Втім, дисциплінарна палата закрила справу, зваживши на те, що представником скаржниці був підлеглий адвоката, який готував правову позицію і позовну заяву у справі.

У ВКДКА виходили з того, що адвокат був представником позивача у справі проти особи, яку раніше представляв за дорученням незалежно від того, чи виконував він тоді будь-які дії на виконання цього доручення. Тобто, маючи доручення від скаржниці (згідно довіреності) на надання правової допомоги і представництво інтересів з питань, пов'язаних з реєстрацією права власності на об'єкти нерухомого майна, адвокат прийняв доручення від іншої особи на представництво інтересів у цивільній справі, предметом якої було скасування реєстрації права власності скаржниці на ті ж об'єкти нерухомого майна.

Зважаючи на такі обставини, ВКДКА вирішила рішення дисциплінарної палати КДКА скасувати та ухвалити нове рішення, яким застосувати до адвоката дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці (*рішення ВКДКА від 30.08.2017 № VIII-008/2017*).

**Узагальнення дисциплінарної практики
кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури,
що має наслідком направлення Вищою кваліфікаційно-
дисциплінарною комісією адвокатури
справ для нового розгляду**

Відповідно до п. 4 ч. 5 ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (далі – ВКДКА) за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА) має право направити справу для нового розгляду до відповідної КДКА та зобов'язати останню вчинити певні дії.

Так, з 2017 року по вересень 2019 року ВКДКА прийняла 85 рішень у дисциплінарних справах, якими скасувала рішення регіональних КДКА та направила їх на новий розгляд, з яких: 49 – на стадію проведення перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката; 37 – на стадію розгляду дисциплінарної справи.

1. Направлення справи до КДКА регіону для нового розгляду на стадію перевірки здійснюється в разі допущення КДКА порушень на вказаній стадії та прийняття у зв'язку з цим рішення про порушення (відмову в порушенні) дисциплінарної справи.

Направлення справи до КДКА регіону для нового розгляду на стадію розгляду справи здійснюється у випадках:

- допущення порушень на цій стадії та прийняття КДКА регіону рішення по суті (про застосування дисциплінарного стягнення чи закриття дисциплінарної справи),
- скасування рішення регіональної КДКА про відмову в порушенні дисциплінарної справи з одночасним порушенням ВКДКА дисциплінарної справи.

2. При ухваленні рішень КДКА повинні дотримуватися загальних вимог щодо їх вмотивованості, законності та обґрунтованості.

Регіональні КДКА іноді допускають винесення рішень за відсутності належного обґрунтування та мотивування рішень, як при прийнятті рішень щодо порушення дисциплінарної справи, так і за результатами розгляду по суті (закриття) дисциплінарної справи.

Так, рішенням ВКДКА від 26.04.2018 № IV-003/2018 було скасовано рішення дисциплінарної палати КДКА, а матеріали справи повернуто до КДКА регіону на стадію перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката з підстав невмотивованості та необґрунтованості рішення. Зокрема, в рішенні була відсутня мотивувальна частина – бракувало аналізу наявних доказів, дослідження та перевірки доводів скаржниці, перевірки пояснень адвоката. При цьому саме рішення КДКА базувалося на довідці за результатами перевірки, у якій також була фактично відсутня мотивувальна частина.

Відповідно до ст. 41 Закону, ст. 51 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком

його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 №120 (далі – Положення), рішення у дисциплінарній справі має бути вмотивованим. Під час обрання виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особа адвоката та інші обставини.

КДКА регіонів, як квазісудові органи, в частині додержання критеріїв обґрунтованості та вмотивованості рішень, також мають враховувати усталену практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Відповідно до неї, рішення мають бути обґрунтованими, зрозумілими для учасників справ та чітко структурованими. Також у рішеннях має бути надана правова оцінка доводів сторін. Втім, це не означає, що оцінка та детальна відповідь повинна надаватися кожному аргументу. Тобто, вмотивованість рішення залежить від особливостей кожної справи, інстанції, яка постановляє рішення, та інших обставин, що характеризують індивідуальні особливості справи.

ЄСПЛ визнає певну свободу розсуду для судових органів щодо вибору аргументів у тій чи іншій справі та прийняття доказів. Втім наголошує, що призначення обґрунтованого рішення полягає у тому, щоб продемонструвати сторонам, що вони були почуті. Крім того, вмотивоване рішення дає стороні можливість оскаржити його та отримати його перегляд вищою інстанцією (п. 30 рішення у справі «Hirvisaari v. Finland»).

Про важливість дотримання вимоги вмотивованості (обґрунтованості) рішень також йдеться у ряді рішень ЄСПЛ, винесених проти України, зокрема, у справах «Богатова проти України», «Нечипорук і Йонкало проти України», «Салов проти України», «Серявін та інші проти України».

Тож у рішеннях КДКА мають бути викладені обставини, виявлені під час перевірки, надано оцінку доводам учасників дисциплінарного провадження, проаналізовані докази, здобуті під час перевірки та розгляду справи, мотиви їх прийняття чи відхилення, зроблена аргументація та мотивація наявності чи відсутності ознак чи складу дисциплінарного проступку з наведенням конкретних фактичних обставин справи та норм Закону, ПАЕ, що їх регламентують.

3. Здійснюючи перевірку обставин на предмет наявності чи відсутності в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку, КДКА у першу чергу зобов'язані встановити наявність чи відсутність укладеного договору про надання правової допомоги, його предмет (представництво інтересів клієнта у відповідних органах, у конкретній справі тощо), обсяг повноважень та доручення клієнта, наявність чи відсутність документів, що підтверджують виконання чи невиконання адвокатом доручення клієнта, строк його дії тощо.

Так, ВКДКА (рішення від 28.03.2019 № III-008/2019) не погодилась із рішенням КДКА про порушення дисциплінарної справи стосовно адвоката через неявку останнього у судові засідання (в силу чого суд залишив позовну заяву без розгляду). Рішення регіонального дисциплінарного органу було скасоване з направленням справи для нового розгляду та зобов'язанням КДКА при проведенні повторної перевірки встановити чи спростувати обставини, викладені у скарзі, щодо наявності чи відсутності у адвоката доручення на ведення справ відповідно до договору про надання правничої допомоги, строку його дії, а також обставини, викладені в поясненнях адвоката.

В іншій справі ВКДКА (рішення від 24.04.2019 № IV-013/2019) звернула увагу на те, що КДКА не з'ясувала, на якій підставі діяв адвокат в судових органах та чи був укладений між адвокатом та скаржницею договір про надання правової допомоги. У зв'язку з цим ВКДКА також скасувала рішення КДКА та направила справу до КДКА регіону для нового розгляду на стадію перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката.

4. Приймаючи рішення, КДКА повинні надавати правову оцінку доводам, наведеним як скаржником, так і адвокатом.

Так, ВКДКА (рішення від 29.03.2019 № III-023/2019) скасувала рішення регіональної КДКА, яка під час перевірки наявності ознак дисциплінарного проступку у діях адвоката не надала правової оцінки наведеним доводам скаржника щодо неналежного надання правової допомоги адвокатом. Матеріали перевірки не містили підтвердження того, що адвокат фактично ознайомлювався в суді з матеріалами судової справи, адже надана адвокатом копія його клопотання до суду про ознайомлення з матеріалами справи доводила лише факт його звернення до суду із відповідним клопотанням, при цьому адвокат в своїх поясненнях зазначав, що справу для ознайомлення в суді йому не надали, бо були святкові та вихідні дні. Але КДКА також не перевірила належним чином доводи адвоката про те, що ним була досліджена велика кількість матеріалів справи та сформована і погоджена зі скаржником позиція щодо оскарження відповідних рішень. За наслідками розгляду скарги, ВКДКА скасувала рішення КДКА, а справу направила на новий розгляд.

ЄСПЛ також наголошував на важливості врахування аргументів сторін. Так, згідно зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод рішення повинні містити мотиви, на яких вони базуються, для того, щоб засвідчити, що сторони були заслухані, та для того, щоб забезпечити нагляд громадськості за здійсненням правосуддя (п. 30 рішення ЄСПЛ у справі «Hirvisaari v. Finland»). Водночас, ст. 6 Конвенції не слід сприймати як таку, що вимагає пояснень та детальної відповіді на кожний аргумент сторін. Відповідно, питання, чи дотримався судовий орган свого обов'язку обґрунтувати рішення, може розглядатися лише в світлі обставин кожної справи (п. 29 рішення у справі «Ruiz Torija v. Spain»).

5. Винесення рішень за відсутності належного повідомлення учасників дисциплінарної справи про дату, час та місце засідання дисциплінарної палати також має наслідком скасування рішень та направлення ВКДКА дисциплінарних справ для нового розгляду до КДКА (рішення ВКДКА від 01.02.2019 № II-004/2019, від 29.03.2019 № III-015/2019).

Ст. 40 Закону передбачає, що розгляд дисциплінарної справи здійснюється на засадах змагальності. Під час розгляду справи дисциплінарна палата заслуховує повідомлення члена дисциплінарної палати, який проводив перевірку, про результати перевірки, пояснення адвоката, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, особи, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, та пояснення інших заінтересованих осіб.

Неявка адвоката чи особи, яка ініціювала питання дисциплінарної відповідальності адвоката, на засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без поважних причин за умови наявності доказів

завчасного повідомлення зазначених осіб про місце, день і час засідання не перешкоджає розгляду дисциплінарної справи. У разі повторної неявки зазначених осіб на засідання палати розгляд справи здійснюється за їх відсутності незалежно від причин неявки.

Статтею 44 Положення передбачено, що адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, повідомляються про проведення засідання дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури не пізніше як за п'ять днів до дня його проведення, та мають право брати участь у засіданні, надавати пояснення, ставити питання учасникам провадження, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів, заявляти клопотання і відводи, користуватися правовою допомогою адвоката.

Тобто розгляд дисциплінарної справи без участі особи можливий лише за умови наявності доказів завчасного повідомлення зазначених осіб про місце, день і час засідання та відсутності клопотання про поважність причин неявки.

6. Поряд із дотриманням вимоги завчасного повідомлення сторін про засідання, КДКА мають враховувати їх фактичну можливість брати участь у цьому засіданні.

Так, ВКДКА (рішення від 29.03.2019 № III-015/2019) скасувала рішення КДКА у зв'язку з тим, що остання не взяла до уваги заяву адвоката про те, що він не матиме змоги взяти участь у засіданні, що підтверджувалося медичними документами. Адвокат просив завчасно повідомити його про місце, день і час засідання КДКА та повідомляв, що продовжує лікування на підставі відкритого листка непрацездатності. Попри існування обставин, що унеможливлювали участь адвоката у засіданні дисциплінарної палати, КДКА все ж розглянула дисциплінарну справу за його відсутності.

Наведене порушення ВКДКА кваліфікувала як порушення права на захист, передбаченого ч. 2 ст. 40 Закону, та направила дисциплінарну справу відносно адвоката на новий розгляд.

7. Учасникам дисциплінарного провадження у повній мірі повинно бути забезпечено право надавати пояснення, ставити питання учасникам, висловлювати заперечення, подавати докази на підтвердження своїх доводів. При цьому слід враховувати, що таке право є необхідним елементом дотримання засади змагальності.

Так, розглядаючи питання використання як доказів відеофайлів, ВКДКА (рішення від 30.05.2019 № V-003/2019) звернула увагу на те, що ці відеофайли, подані скаржником разом із скаргою, первинно не відтворювалися, через що адвокату не направлялися. На усний запит члена КДКА заявник надав такі файли безпосередньо на засіданні. Відеозапис був відтворений під час розгляду справи за участі адвоката та використаний як доказ при прийнятті рішення. Однак, ВКДКА дійшла висновку, що в цьому разі були порушені засада змагальності сторін та право адвоката на захист, оскільки доказ не був вручений разом зі скаргою, а надані адвокатом пояснення на спростування обставин, зафіксованих відеозаписом, могли б вплинути на прийняття рішення у дисциплінарній справі. За таких обставин ВКДКА також скасувала рішення КДКА та направила дисциплінарну справу на новий розгляд.

Узагальнення дисциплінарної практики про поновлення строків на оскарження рішень кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) встановлено загальний тридцятиденний строк на оскарження до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури рішень кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури регіонів.

Реалізуючи своє право на оскарження рішень КДКА, суб'єкти оскарження іноді порушують строки, встановлені Законом.

Відповідно до пп. 3.29 та 3.30 Регламенту Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 4-5 липня 2014 року № 78, за заявою скаржника про поважність причин пропуску, строк оскарження рішення КДКА може бути поновлено рішенням ВКДКА. Водночас, відсутність поважних причин є підставою для відхилення скарги.

Аналіз законодавства та практика вирішення цього питання Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури дають змогу сформулювати загальні підходи як щодо практичного застосування концепції «поважних причин», так і щодо процедурної сторони ухвалення відповідних рішень:

1. Закон встановлює початок перебігу строку оскарження рішення КДКА залежно від виду останнього:

1) з дня отримання:

- про відмову в допуску особи до кваліфікаційного іспиту (ч. 4 ст. 8);
- про не складання особою кваліфікаційного іспиту (ч. 5 ст. 9);
- про відмову у включенні адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України (ч. 5 ст. 59);

2) з дня прийняття:

- щодо видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту (ч. 8 ст. 50);
- про порушення дисциплінарної справи або про відмову в порушенні дисциплінарної справи (ч. 3 ст. 39, ч. 8 ст. 50);
- про застосування дисциплінарного стягнення (ч. 3 ст. 31, ч. 3 ст. 32, ч. 1 ст. 42, ч. 8 ст. 50).

2. Для встановлення факту порушення строку оскарження необхідно вважувати, що за загальним правилом, перебіг строку, обчислюваного днями, починається з наступного дня після настання події, з якою пов'язано його початок. Якщо останній день строку припадає на святковий, вихідний або неробочий день, то днем закінчення строку вважається найближчий робочий день.

3. Поновлення строку оскарження може порушувати принцип правової визначеності. Тому, вирішуючи дане питання, у кожному випадку необхідно встановити, чи виправдовують втручання у принцип *res judicata* причини поновлення строку оскарження. Такий обов'язок впливає з рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у справі «Пономарьов проти України» (*Ponomaryov v. Ukraine*), заява № 3236/03, п. 41, від 3 квітня 2008 року. Як квазісудовий орган,

ВКДКА враховує практику ЄСПЛ. Відтак, навіть зважаючи на те, що законодавство не обмежує дискреційні повноваження ВКДКА стосовно часу або підстав для поновлення строків, свобода розсуду у цьому питанні не є необмеженою.

4. Найбільш поширеним випадком поновлення ВКДКА строків оскарження рішень КДКА є повторне подання заяви (скарги) після усунення недоліків, вказаних в рішенні ВКДКА про повернення первинної заяви (скарги), що була подана в межах встановлених строків (*див. рішення ВКДКА № IX-010/2018 від 27.09.2018, № X-017/2018 від 26.10.2018, № XI-006/2018 від 29.11.2018 № XII-001/2018 від 20.12.2018, № I-004/2019 від 31.01.2019, № II-003/2019 від 01.02.2019, № III-004/2019 від 28.03.2019, № IV-017/2019 від 25.04.2019, № V-004/2019 від 30.05.2019*).

Пункти 15, 16 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 № 120, визначають, що заява (скарга), оформлена без дотримання встановлених вимог, або така, що не містить відомостей про зміст дисциплінарного проступку адвоката, без викладу обставин, якими обґрунтовуються вимоги заявника (скаржника) та зазначення доказів, що підтверджують кожну обставину, повертається заявникові (скаржникові) з відповідними роз'ясненнями. При цьому повернення заяви (скарги) не перешкоджає повторному зверненню із заявою (скаргою), якщо перестануть існувати обставини, що стали підставою для її повернення.

5. Поважність причини поновлення строку оскарження є ключовою ознакою, що виправдовує втручання органу адвокатського самоврядування, що розглядає дисциплінарну справу, у принцип правової визначеності, та дає підстави для відновлення провадження.

Разом із тим, концепція «поважних причин» не є чіткою навіть у практиці ЄСПЛ (*див. рішення у справах «Х. проти Бельгії» (H. v. Belgium), від 30 листопада 1987 року, п. 53, Series A № 127-B, та «Георґіадіс проти Греції» (Georgiadis v. Greece), від 29 травня 1997 року, п. 43, Reports of Judgments and Decisions 1997-III*). Тож ухвалюючи рішення про поновлення строків оскарження, ВКДКА має чітко вказувати причини такого рішення.

Виходячи з наявної практики, поважними можна вважати такі причини пропуску, якщо обставини, які зумовили порушення строку, є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення особи, що оскаржує рішення, та пов'язані з істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного звернення зі скаргою.

Однією із підстав може бути, наприклад, неповідомлення сторін дисциплінарного провадження про рішення, прийняте КДКА у їхній справі, або повідомлення сторони у строк, який суттєво ускладнює її своєчасне звернення до ВКДКА зі скаргою.

З таких підстав ВКДКА поновлювала строки оскарження рішень КДКА як у кваліфікаційних, так і в дисциплінарних справах (*див. рішення № II-005/2019 від 01.02.2019, № VI-008/2019 від 25.06.2019, № X-018/2018 від 26.10.2018, № XI-010/2018 від 29.11.2018*).

Проте навіть у такому випадку можливість поновлення не буде необмеженою, оскільки сторони в розумні інтервали часу мають вживати заходів, щоб діз-

натись про стан відомого їм провадження (див. рішення ЄСПЛ у справі «Олександр Шевченко проти України» (*Aleksandr Shevchenko v. Ukraine*), заява N 8371/02, п. 27, рішення від 26 квітня 2007 року, та «Трух проти України» (*Trukh v. Ukraine*) (ухвала), заява N 50966/99, від 14 жовтня 2003 року).

Так, рішенням № III – 006/2019 від 28.03.2019 ВКДКА відмовила в поновленні строку на оскарження рішення КДКА, оскільки скаржник був повідомлений про винесене рішення (КДКА направила рішення рекомендованим листом з повідомленням про вручення, проте поштове відправлення було повернуте до КДКА у зв'язку із закінченням встановленого терміну зберігання).

6. Поважні причини пропуску строку оскарження рішень КДКА повинні бути підтверджені скаржником належними доказами.

Такими доказами можуть бути документи, що засвідчують фактичне існування перешкод чи труднощів для своєчасного звернення зі скаргою, якими заявник обґрунтовує поважні причини пропуску строків: лікарняні та відрядні листи, квитки на транспортні засоби (див. рішення ВКДКА VI-008/2019 від 25.06.2019).

Відсутність доказів поважності пропуску строку оскарження, як і відсутність доказів своєчасного подання скарги (за наявності об'єктивної інформації про пропуск таких строків), має наслідком відмову ВКДКА у поновленні строку на оскарження рішення КДКА (див. рішення ВКДКА № III– 017/2019 від 29.03.2019, № III-019/2019 від 29.03.2019).

7. Не може бути поважною причиною пропуску строків оскарження рішення КДКА подання скарги до іншого ніж ВКДКА органу адвокатського самоврядування. На цій підставі ВКДКА (рішення № VI-019/2019 від 26.06.2019) відмовила в поновленні строку на оскарження рішення КДКА заявнику, що помилково звернувся із скаргою до КДКА. Остання, хоча й переслала заяву за належністю, ВКДКА отримала її після закінчення строку оскарження. У ВКДКА, крім іншого, зважили на те, що представник скаржника, будучи адвокатом, подавала скаргу неодноразово, без надання належно оформлених повноважень на представництво, внаслідок чого скарга поверталась з відповідними роз'ясненнями ВКДКА.

Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо розгляду заяв про відводи (самовідводи)

1. Учасники засідання кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (кваліфікаційної або дисциплінарної палати) мають право заявляти відводи членам КДКА.

Таке право закріплене у: ч. 2 ст.40 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», п. 6.4.2 Регламенту кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 268 (далі – Регламент), п. 3 розділу 4 Порядку допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядку складання кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 270, п. 44 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 № 120.

Механізм забезпечення реалізації цього права докладно визначається Регламентом.

Відвід члену (членам) КДКА може бути заявлений до початку засідання з мотивів обґрунтованих сумнівів у неупередженості або зацікавленості такого члена (членів) у результатах розгляду питання, включеного до порядку денного засідання. З тих самих підстав член КДКА має заявити собі самовідвід.

Відвід (самовідвід) вирішується іншими членами КДКА (палати), присутніми на засіданні, без участі члена КДКА, якому був заявлений відвід (самовідвід), відкритим голосуванням більшістю голосів членів КДКА (палати), які беруть участь у засіданні. У разі рівності голосів член КДКА вважається відведеним (самовідведеним).

Якщо після задоволення відводів (самовідводів) неможливо утворити новий склад палати для прийняття кваліфікаційного іспиту, документи особи, допущеної до складання кваліфікаційного іспиту, заяву якої про відвід (самовідвід) задоволено, підлягають направленню до ВКДКА для вирішення питання про складення цієї особою кваліфікаційного іспиту в КДКА іншого регіону.

2. З 2017 року по вересень 2019 року Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури досліджувала коректність вирішення КДКА регіонів питання про відводи та/або порушення процедури вирішення відводів (самовідводів) у 14 справах. За наслідками розгляду питання, з 14 рішень КДКА:

4 – залишено без змін;

10 – скасовано та направлено для нового розгляду.

3. КДКА регіону не вправі ігнорувати відводи, заявлені учасниками засідання, адже це є порушенням процесуальних прав сторін провадження і має наслідком скасування ВКДКА рішення, ухваленого КДКА.

Так рішенням ВКДКА № II-001/2018 від 28.02.2018 було скасовано рішення кваліфікаційної палати КДКА про відмову у видачі свідоцтва про складення кваліфікаційного іспиту та зобов'язано провести повторний кваліфікаційний іспит. Вищою комісією було встановлено, що в матеріалах справи містилась заява скаржника про відвід заступнику голови кваліфікаційної палати. З протоколу, яким затверджено результати іспиту, вбачалось, що відвід не було розглянуто, а член кваліфікаційної комісії, якому заявлявся відвід, був присутній та голосував під час прийняття рішення щодо результатів кваліфікаційного іспиту.

4. У разі з'явлення відводу кільком членам КДКА або усьому складу палати, питання має розглядатися послідовно, а рішення прийматися відносно кожного члена окремо. У разі задоволення відводу, відведений член КДКА повинен перебувати за межами зали засідання, де відбувається обговорення і голосування із відповідних питань, не може брати участі в засіданні. Якщо відвід було заявлено голові чи секретарю, вони також не можуть підписувати відповідне рішення. Для вирішення питання у такому разі КДКА (палата) має обрати нового головуючого чи секретаря.

Так, рішенням ВКДКА №III-030/2016 від 24.03.2016 скасовано рішення ДП КДКА регіону в частині задоволення заяви адвоката скаржника про відвід повному складу ДП КДКА області. Зокрема, ВКДКА було встановлено, що ДП КДКА області голосувала за відвід усіх членів дисциплінарної палати, при цьому, що скаржником заявлявся відвід лише шести членам дисциплінарної палати з дев'яти присутніх на засіданні дисциплінарної палати регіону. Рішення про відвід було оформлене випискою з протоколу засідання, що також не відповідає вимогам Регламенту.

5. Під час розгляду питання про відвід (самовідвід), необхідно враховувати, що член палати або голова КДКА, якому заявлено відвід, або який заявив самовідвід, не повинен брати участі у голосуванні з цього питання.

Рішенням ВКДКА № VII-013/2019 від 31.07.2019 року скасовано рішення дисциплінарної палати КДКА, яке було оформлене протоколом засідання дисциплінарної палати КДКА в частині відводу від участі в розгляді дисциплінарної справи секретаря палати та членів. Встановлено, що в розгляді заяви адвоката про відвід усього складу КДКА, в голосуванні брали участь по чергово уже попередньо відведені члени дисциплінарної палати, що відповідно було порушенням Регламенту.

6. Відвід члену (членам) комісії, заявлений учасником засідання, повинен бути обґрунтований даними, які підтверджують сумніви в упередженості чи зацікавленості такого члена (членів) комісії.

Так, у рішеннях від 28.02.2018 № II-022/2018 ВКДКА встановила, що скаржником не було надано доказів стосовно того, що будь-хто із членів палати чи голова КДКА були зацікавлені в результатах іспиту, а заява про відвід взагалі не містила сумнівів щодо об'єктивності оцінювання членами палати та головою КДКА його відповідей при складанні іспиту. Тож кваліфікаційна палата КДКА дійшла правильного висновку про необхідність відмови у задоволенні такої заяви. Разом з тим, ухвалюючи рішення, кваліфікаційна палата не дотрималася процесуального порядку вирішення даної заяви, зокрема, рішення приймало-

ся у складі голови КДКА, голови, секретаря та членів кваліфікаційної палати одноголосно відкритим голосуванням. Відтак, ВКДКА змушена була скасувати таке рішення.

7. КДКА також необхідно дотримуватися встановленої процедури оформлення відповідних рішень. Рішення, прийняте за наслідками розгляду заяви про відвід (самовідвід), повинне бути внесене до протоколу засідання палати, який ведеться секретарем палати, а в разі його відсутності на засіданні палати – обраним для цієї мети членом палати.

Рішенням ВКДКА № VI-018/2019 від 25.06.2019 року скасовано рішення кваліфікаційної палати КДКА області про відмову у задоволенні заяви про відвід голові КДКА регіону, голові КП КДКА регіону та членам кваліфікаційної палати. Згідно матеріалів справи вбачається, що кваліфікаційною палатою було прийнято чотири протокольні рішення щодо відводів, а саме: рішення про відмову у задоволенні заяви про відвід голови КДКА області, рішення про відмову у задоволенні заяви про відвід голові кваліфікаційної палати; два рішення про відмову у задоволенні заяви про відвід членам кваліфікаційної палати КДКА регіону. Зазначені протокольні рішення були прийняті КДКА з дотриманням процедури та вимог Регламенту. Однак, в подальшому кваліфікаційна палата КДКА області додатково прийняла ще й окреме узагальнююче рішення про відмову у задоволенні відводів щодо усіх заявлених в заяві осіб, що не передбачено ані Регламентом, ані Порядком.

8. У випадку задоволення заяви про відвід або самовідвід, член кваліфікаційної палати КДКА або голова КДКА, якому заявлено відвід (або який заявив самовідвід), не мають права брати участі в прийнятті кваліфікаційного іспиту в особи, яка заявила відвід (або у зв'язку з якою було заявлено самовідвід) та оцінюванні його результатів.

Рішенням ВКДКА від 25.06.2019 № VI-006/2019 скасовано рішення кваліфікаційної палати КДКА про відмову у видачі свідоцтва про складання кваліфікаційного іспиту та зобов'язано КДКА провести повторний кваліфікаційний іспит у скаржника. Останній у своїй скарзі вказував, що упереджений та зацікавлений голова кваліфікаційної палати приймав участь у голосуванні та підписував рішення про відмову у видачі свідоцтва. ВКДКА встановлено, що рішення щодо результатів письмового іспиту приймалось одноголосно, за участю голови кваліфікаційної палати КДКА регіону, який заявив самовідвід.

Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо адвокатської таємниці

1. Розглядаючи скарги щодо неналежної поведінки адвоката, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури повинні виходити із загальних положень, викладених у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) щодо адвокатської таємниці.

Деталізацію положень Закону містять Правила адвокатської етики (далі – ПАЕ) та рішення Ради адвокатів України, виконання яких відповідно до п.5 ч.1 ст. 21 Закону є обов'язковим для адвоката.

Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Відносини адвоката та його клієнта будуються на принципі конфіденційності.

Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та представництва.

Тому, збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом, або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується. Дія принципу конфіденційності не обмежена в часі (ч. 1 ст. 10 ПАЕ).

1.1. Відповідно до ч. 1 ст. 22 Закону, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Адвокатською таємницею є (ч. 3 ст. 10 ПАЕ):

- факт звернення особи за правовою допомогою;
- будь-яка інформація, що стала відома адвокату, адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню, помічнику адвоката, стажисту або іншій особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), у зв'язку з наданням професійної правничої (правової) допомоги або зверненням особи за правовою допомогою;
- зміст будь-якого спілкування, листування та інших комунікацій (в тому числі з використанням засобів зв'язку) адвоката, помічника адвоката, ста-

жиста з клієнтом або особою, яка звернулася за наданням професійної правничої (правової) допомоги;

- зміст порад, консультацій, роз'яснень, документів, відомостей, матеріалів, речей, інформації, підготовлених, зібраних, одержаних адвокатом, помічником адвоката, стажистом або наданих ним клієнту в рамках професійної правничої (правової) допомоги чи інших видів адвокатської діяльності.

1.2. Розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів досудового розслідування і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю.

Так, під час здійснення адвокатської діяльності адвокату забороняється без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб (п.2 ч.2. ст. 21 Закону).

Адвокат забезпечує захист персональних даних про фізичну особу, якими він володіє, відповідно до законодавства з питань захисту персональних даних (ч.3 ст. 21 Закону).

Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення (ч.3 ст. 22 Закону).

Адвокат зобов'язаний поінформувати та роз'яснити дотримання принципу конфіденційності його помічникам, стажистам та іншим особам, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням).

Відповідно до п. 2 ч.1 ст. 23 Закону, професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами, зокрема, забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею.

З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку передбаченому законом.

Адвокату забороняється укладати договір про надання правової допомоги і він зобов'язаний відмовитись від виконання договору, укладеного адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням, якщо виконання цього договору може призвести до розголошення адвокатської таємниці (п. 4 ч. 1 ст. 28 Закону).

У разі відмови від укладання договору про надання правової допомоги адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю про відомості, що стали йому відомі від особи, яка звернулася з пропозицією укладання такого договору (ч. 2 ст. 28 Закону).

Адвокат, який надає (надавав) безоплатну вторинну правову допомогу, без письмової згоди особи, стосовно якої прийнято рішення про надання безоплатної вторинної правової допомоги, не має права передавати будь-яку інформацію, речі та документи, що містять адвокатську таємницю будь-яким особам за винятком осіб, які здійснюють дисциплінарне провадження. Таку інформацію, речі та документи адвокат має право, але не зобов'язаний, надавати особам, які наділені правом проводити оцінку якості, повноти та своєчасності надання безоплатної правової допомоги та адвокату, якого в подальшому залучено на підставі договору або доручення для надання правової допомоги.

Адвокат має створити належні умови зберігання документів та інформації, переданих йому клієнтом, адвокатських досьє та інших матеріалів, що знаходяться в його розпорядженні і містять адвокатську таємницю.

1.3. Згідно ч. 2 ст. 22 Закону, інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта (особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав).

При цьому, з метою захисту своїх професійних прав та гарантій адвокатської діяльності адвокат має право продовжити зберігати інформацію та документи в статусі адвокатської таємниці. Інформація або документи, що отримані від третіх осіб і містять відомості про них, можуть поширюватися з урахуванням вимог законодавства з питань захисту персональних даних.

У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення (ч. 4 ст. 22 Закону).

Подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням адвокатської таємниці.

Адвокат не несе дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансову операцію, навіть якщо такими діями завдано шкоди юридичним або фізичним особам, та за інші дії, якщо він діяв у межах виконання Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та

фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (ч. 6, ч. 7 ст. 22 Закону).

Адвокат не несе відповідальності за відмову будь-яким особам, органам і установам в розкритті адвокатської таємниці і наданні доступу до неї за наявності дозволу клієнта або особи, яка звернулася за професійною правничою (правовою) допомогою, на розкриття адвокатської таємниці. У такому разі, адвокат може, але не зобов'язаний розкривати адвокатську таємницю.

1.4. Дотримання адвокатом принципу конфіденційності забезпечується на всіх етапах діяльності адвоката:

1) на стадії прийняття доручення (ст. 22 ПАЕ).

Адвокат не повинен приймати доручення, виконання якого може призвести до розголошення відомостей, що складають предмет адвокатської таємниці, крім випадків наявності письмової згоди клієнта, зацікавленого в збереженні конфіденційності такої інформації.

У випадку відмови від прийняття доручення, адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність інформації, що стала йому відома від клієнта або іншої особи, яка звернулася в інтересах клієнта з пропозицією укладення договору. Отримані в процесі цього відомості складають окремий предмет адвокатської таємниці.

2) в процесі виконання доручення клієнта (ст. 34 ПАЕ).

У випадку, коли в процесі виконання доручення клієнта адвокат дізнався про існування конфлікту інтересів між інтересами цього та інших клієнтів, а також інших осіб за обставин, зазначених у статтях 20 та 22 Правил, він повинен розірвати договір з клієнтом (чи кількома клієнтами) та/або особою, яка уклала договір в інтересах клієнта, якщо не буде отримано відповідної письмової згоди клієнта (клієнтів) або осіб, зацікавлених у збереженні конфіденційної інформації, на подальше представництво його (їх) інтересів цим адвокатом або на розглас конфіденційної інформації.

3) після виконання доручення клієнта (ч. 2 ст. 35 ПАЕ).

Обов'язки адвоката, що впливають з принципів конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів, продовжують діяти і після завершення виконання адвокатом договору.

Дія принципу конфіденційності не обмежена в часі (ч. 2 ст. 10 ПАЕ).

4) в громадській, науковій або публіцистичній діяльності адвоката (ст. 55 ПАЕ).

Адвокат не може використовувати в своїй громадській, науковій або публіцистичній діяльності інформацію, конфіденційність якої охороняється Правилами, без згоди на це осіб, зацікавлених у нерозголошенні такої інформації.

5) при користуванні соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет (ч. 5 та 6 ст. 60 ПАЕ).

Адвокат зобов'язаний створити умови і вжити всіх можливих заходів для максимального захисту будь-якої інформації, яка отримується та передається ним через соціальні мережі, Інтернет-форуми та інші форми спілкування в мережі Інтернет, в тому числі листування, передачі документів та будь-якої іншої інформації, що становить предмет адвокатської таємниці. Розміщення інформації, пов'язаної із здійсненням адвокатської діяльності, в публічному

доступі в соціальних мережах Інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет без попередньої письмової згоди клієнта не допускається.

1.5. Розголошення адвокатом відомостей, що складають адвокатську таємницю має наслідком його дисциплінарну відповідальність в порядку, встановленому Законом.

Так, відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 32 Закону, за розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб, на адвоката може бути накладено дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

1.6. Також слід брати до уваги окремі роз'яснення Ради адвокатів України (далі – РАУ).

Так, згідно рішення РАУ № 243 від 15.11.2017 року «Про затвердження роз'яснення щодо дисциплінарної відповідальності адвоката у разі подання ним до суду копій документів, отриманих від клієнта під час здійснення адвокатської діяльності, на виконання ухвали суду про витребування доказів», обов'язок подавати адвокатом до суду копії документів, отриманих від клієнта під час здійснення адвокатської діяльності, на виконання ухвали суду про витребування, у застосованому в Україні вигляді і з огляду на особливу важливість у демократичному суспільстві гарантування адвокатської таємниці, може становити непропорційне втручання у професійну таємницю адвокатів та призвести до порушення статті 8 Конвенції.

Також, відповідно до Рішення РАУ від 4-5 липня 2014 року № 59 «Про затвердження роз'яснення щодо належності до адвокатської таємниці будь-якої інформації, яка стала відома адвокату під час здійснення ним представництва інтересів клієнта, та щодо права адвоката на розголошення такої інформації без згоди клієнта», інформація, яка стала відома адвокату під час здійснення представництва інтересів клієнта (в тому числі як учасника (акціонера) у Наглядовій раді банку) на підставі договору про надання правової допомоги є адвокатською таємницею та може бути розголошена лише за письмовою згодою (заявою) клієнта.

У контексті приписів статті 23 Закону та Правил адвокатської етики, кожен адвокат зобов'язаний утримуватись від участі в конфіденційному співробітництві під час оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, оскільки таке співробітництво може привести до розкриття адвокатської таємниці, натомість у разі отримання пропозицій щодо здійснення таких незаконних дій, адвокати мають звертатись до правоохоронних органів та повідомляти про такі факти ради адвокатів регіонів з метою захисту своїх прав та гарантії адвокатської діяльності (Рішення РАУ від 15.11.2019 року № 123 «Щодо неприпустимості залучення адвоката до конфіденційної співпраці з органами досудового розслідування при наявній згоді клієнта»).

2. Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за наслідками розгляду скарг на 26 рішень регіональних КДКА з даного питання, у період з 2015 по 2019 рік, були прийняті наступні рішення, з яких:

19 – залишено скарг без задоволення, а рішень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;

1 – скасовано, ухвалено нове рішення про порушення дисциплінарної справи;

4 – скасовано, справу направлено на новий розгляд;

0 – скасовано, ухвалено нове рішення про закриття дисциплінарної справи;

2 – скасовано, ухвалено нове рішення про притягнення адвоката до відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення.

Аналіз практики застосування КДКА положень законодавства під час розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката дає змогу дійти наступних висновків з окремих питань.

2.1. Адвокат не несе відповідальності за відмову будь-яким особам, органам і установам в розкритті адвокатської таємниці і наданні доступу до неї за наявності дозволу клієнта або особи, яка звернулась за професійною правничою (правовою) допомогою, на розкриття адвокатської таємниці.

У такому разі, адвокат може, але не зобов'язаний розкривати адвокатську таємницю.

Між адвокатом та клієнтом було укладено договір про надання правової допомоги щодо представництва інтересів юридичної особи. За умовами договору клієнт зобов'язувався передати всю необхідну для виконання доручення інформацію, включаючи оригінали первинних документів. З моменту передачі адвокату, останній зобов'язувався забезпечити конфіденційність та дотримання вимог Закону щодо захисту адвокатської таємниці, включаючи документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності за цим договором.

Адвокат здійснював представництво інтересів ТОВ як в адміністративно-му, так і в кримінальному провадженні, захищаючи інтереси товариства та його директора. Останній передав адвокату частину оригіналів документів товариства, в тому числі, для представлення оригіналів документів у суді та проведення експертиз. Документація була передана адвокату відповідно до акту прийому-передачі до початку досудового розслідування.

Отже, з моменту укладення договору про надання правової допомоги, відомості, що стали відомі адвокату, документи, що були отримані ним під час надання правової допомоги, набули статусу адвокатської таємниці.

Орган досудового розслідування звернувся до адвоката з вимогою про надання оригіналів первинних бухгалтерських документів товариства, які перебували у нього відповідно до умов договору про надання правової допомоги.

Адвокат відмовився виконати вимогу, оскільки документи відповідно до статті 22 Закону становили предмет адвокатської таємниці.

У зв'язку з відмовою адвоката у наданні органу досудового розслідування оригіналів документів, правоохоронці звернулися до КДКА зі скаргою на дії адвоката.

Скарга була мотивована тим, що адвокат начебто перешкодив повному, неупередженому та всебічному встановленню істини у кримінальному провадженні шляхом відмови в наданні документів товариства.

Так, адвокат діяв в межах Закону та дотримуючись принципу конфіденційності, а також за відсутності заяви клієнта про звільнення адвоката від обов'язку зберігати адвокатську таємницю, КДКА дійшла правильного висновку про від-

сутність в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку та відмовила в порушенні дисциплінарної справи відносно адвоката (*Рішення ВКДКА від 21.04.2016 року № IV-008/2016*).

2.2. Інформація та документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за згодою клієнта або особи, якій відмовлено в укладенні договору про надання професійної правничої (правової) допомоги, що викладена у її письмовій заяві.

Так, адвокатами було укладено договори про надання правової допомоги фізичній особі у кримінальному провадженні, де остання визнана потерпілою.

Клієнт звернулася до КДКА зі скаргою на дії адвокатів, які начебто розкрили таємниці справи та адвокатську таємницю сторонній людині під час зустрічі адвокатів з клієнтом.

Проте, в матеріалах перевірки містилася копія заяви скаржниці про звільнення адвокатів від обов'язку зберігання адвокатської таємниці у разі присутності під час розмови, третьої особи, яка прибула зі скаржницею.

На підставі цього дисциплінарна палата КДКА регіону дійшла правильного висновку про відсутність ознак дисциплінарного проступку в діях адвоката, оскільки адвокатами було отримано заяву клієнта щодо втрати статусу адвокатської таємниці та дозвіл на присутність іншої особи під час спілкування скаржниці з адвокатами (*Рішення ВКДКА від 01.12.2017 року № XI-029/2017*).

2.3. Адвокату забороняється використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта; без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб.

Між адвокатом та фізичною особою було укладено договір про надання правової допомоги. Але адвокат дав обвинувальні свідчення проти клієнта, згоду на які вона не надавала, і які згодом лягли в основу обвинувачення її у скоєнні кримінальних правопорушень.

Дисциплінарна палата КДКА регіону дійшла правильного висновку про наявність в діях адвоката дисциплінарного проступку та притягнула адвоката до дисциплінарної відповідальності. Під час обрання виду дисциплінарного стягнення КДКА регіону враховано обставини вчинення проступку, його наслідки, особу адвоката, який визнав неправомірність своєї поведінки та застосувала дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю (*Рішення ВКДКА від 22.06.2017 року № VI-005/2017*).

В іншій справі між адвокатом та фізичною особою було укладено договори про надання правової допомоги на представлення інтересів клієнта у цивільних справах щодо розірвання шлюбу та стягнення аліментів.

Клієнтка звернулася до КДКА регіону зі скаргою на дії адвоката щодо порушення адвокатської таємниці. Під час перевірки відомостей про дисциплінарний проступок адвоката були підтвержені факти розголошення адвокатом адвокатської таємниці, які полягали у спілкуванні та демонстрації документів, що стосуються захисту інтересів скаржниці, третім особам без письмової згоди останньої.

З урахуванням таких обставин, дисциплінарна палата КДКА регіону прийшла до правильного висновку (*Рішення ВКДКА від 28.03.2019 року № III-011/2019*).

2.4. У випадку відмови клієнта від надання правової допомоги, адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю відносно такого клієнта.

Крім того, адвокату забороняється укладати договір про надання правової допомоги і він зобов'язаний відмовитись від виконання договору, укладеного адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням, у разі, якщо виконання договору про надання правової допомоги може призвести до розголошення адвокатської таємниці, крім випадків наявності письмової згоди клієнта, зацікавленого в збереженні конфіденційності такої інформації.

Фізична особа звернулась до адвоката за правовою допомогою щодо оформлення права спадщини на квартиру та надала останньому документи, що підтверджують право власності на неї. Через деякий час скаржниця відмовилась від надання правової допомоги адвокатом та вимагала повернення наданих йому документів.

Проте, адвокат передав документи, які отримав від скаржниці для оформлення спадкових прав власності на спірну квартиру третім особам, які в подальшому мали намір використати зазначені документи та уклав з вказаними особами договір про надання правової допомоги.

Дисциплінарна палата прийшла до правильного висновку про наявність в діях адвоката дисциплінарного проступку та притягнення його до дисциплінарної відповідальності, оскільки дії адвоката свідчать про порушення ним Правил адвокатської етики та розголошення адвокатської таємниці, адже без згоди клієнта він не мав права розголошувати та передавати будь-які відомості та інформацію, яка стала відома йому у зв'язку з наданням правової допомоги скаржниці та без її письмового погодження укладати угоду із вказаними вище особами (*Рішення ВКДКА від 06.12.2019 року № XII-017/2019*).

Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо несплати адвокатами щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування

1. Ухвалюючи рішення у дисциплінарній справі, щодо несплати адвокатами щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування (*далі – щорічний внесок*) або порушення строків сплати, дисциплінарні палати кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури мають виходити з того, що це є дисциплінарним проступком. Він полягає у порушенні Правил адвокатської етики в частині невиконання рішення органу адвокатського самоврядування, та є підставою для притягнення такого адвоката до дисциплінарної відповідальності.

1.1. Правову основу становить частина 7 статті 54 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (*далі – Закон*), відповідно до якої з'їзд адвокатів України може прийняти рішення про сплату щорічних внесків, визначити напрями їх використання та відповідальність за несплату.

На підставі цієї норми 17 грудня 2012 року Установчий з'їзд адвокатів України (*далі – З'їзд*) встановив обов'язок адвокатів сплачувати щорічні внески. Також З'їзд рекомендував Раді адвокатів України розробити та затвердити положення про обов'язкові щорічні внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування.

Адже згідно з п.п. 3, 6 ч. 4 ст. 55 Закону Рада адвокатів України забезпечує виконання рішень з'їзду адвокатів України, встановлює розмір та порядок сплати щорічних внесків, забезпечує їх розподіл і використання.

У зв'язку із чим, рішенням Ради адвокатів України (*далі – РАУ*) затверджене Положення про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування (*далі – Положення*).

Також вищий орган адвокатського самоврядування визначив відповідальність за несплату внесків. Так, рішенням III З'їзду адвокатів України від 20.11.2014 року визначено: «Вважати загальні види дисциплінарних стягнень, передбачені статтею 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» такими, що застосовуються до адвокатів, які не виконують рішення вищих органів адвокатського самоврядування щодо сплати щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, в тому числі можуть розцінюватися як грубе порушення Правил адвокатської етики».

Отже, рішенням з'їзду адвокатів України, відповідно до Закону, встановлено як обов'язок адвокатів сплачувати щорічні внески, так і відповідальність за несплату внесків з визначенням видів дисциплінарних стягнень, які можуть застосовуватися відповідно до статті 35 Закону.

1.2. Обов'язок адвоката щодо виконання рішень органів адвокатського самоврядування прямо передбачений частиною першою статті 57 Закону та статтею 65 Правил адвокатської етики (*далі – ПАЕ*), затверджених Звіт-

но-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року (із змінами від 15.02.2019).

Відповідно до зазначених статей адвокат зобов'язаний виконувати рішення органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їх компетенції в спосіб, передбачений Законом.

Отже, несплата адвокатом щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування або порушення строків сплати, є порушенням Правил адвокатської етики в частині невиконання рішення органу адвокатського самоврядування.

Таке порушення кваліфікується за частиною 1 статті 57 Закону та частиною 1 статті 65 ПАЕ, та відповідно до пункту 3 частини 2 статті 34 Закону є дисциплінарним проступком. Відповідні норми містить також п. 2.16 Положення.

1.3. Згідно пункту 6 частини четвертої статті 55 Закону Рада адвокатів України, серед іншого, встановлює розмір та порядок сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, забезпечує їх розподіл і використання (якщо з'їздом адвокатів України прийнято рішення про сплату щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування та визначено напрями їх використання).

Таким чином, питання визначення розміру щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, порядку та строків їх сплати, належить до виключних повноважень органу адвокатського самоврядування.

Чинним Положенням визначається, що адвокати сплачують щорічні внески до 31 січня поточного року.

Згідно пункту 2.11 Положення щорічний внесок вважається сплаченим з моменту надходження коштів на банківські рахунки органів адвокатського самоврядування. Обов'язок по сплаті не вважається виконаним адвокатом, якщо його внесено не в повному розмірі (крім випадків розстрочення) чи на рахунок лише одного із двох органів адвокатського самоврядування: ради адвокатів регіону чи Національної асоціації адвокатів України.

Відповідно до пункту 2.10 Положення, у випадку неспроможності адвоката сплатити щорічний внесок у повному обсязі, може бути надана розстрочка його сплати, за умови внесення рівними частками у першій декаді кожного кварталу поточного року. Рішення щодо надання розстрочки сплати щорічного внеску приймається виключно радою адвокатів регіону, за заявою адвоката, згідно адреси робочого місця в ЄРАУ, за умови обґрунтованої і документально підтвердженої фінансової неспроможності сплатити щорічний внесок. Таке рішення у триденний строк скеровується до НААУ. Заява про розстрочення сплати щорічного внеску подається до 31 січня поточного року.

Також Радою адвокатів України прийнято Рішення №22 від 14.02.2020 року «Про сплату щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування адвокатами окремих категорій», відповідно до якого, радам адвокатів регіонів та РАУ, НААУ надано право приймати рішення про звільнення, зменшення або відтермінування сплати щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування стосовно певних категорій адвокатів.

1.4. За змістом частини першої статті 35 Закону, вчинення адвокатом дисциплінарного проступку може мати своїм наслідком застосування до нього одного з таких дисциплінарних стягнень: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Разом з тим, пунктом 2.18 Положення передбачено, що у випадку порушення адвокатом порядку сплати щорічних внесків, а також/чи прострочення встановлених цим Положенням строків їх сплати понад три місяці, до нього за поданням Ради адвокатів України або ради адвокатів регіону застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

Якщо після закінчення строку дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, адвокатом протягом одного року буде вчинено повторно порушення строків та/чи порядку сплати щорічних внесків, до такого адвоката може бути застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України (п. 2.20 Положення).

2. З 2016 року по лютий 2020 року Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури прийняла 25 рішень за результатами розгляду скарг на рішення КДКА регіонів з даного питання, з яких:

- 9 – залишено скарг без задоволення, а рішень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури без змін;
- 0 – скасовано, ухвалено нове рішення про порушення/відмову в порушенні дисциплінарної справи;
- 3 – скасовано, справу направлено на новий розгляд;
- 5 – скасовано, ухвалено нове рішення про закриття дисциплінарної справи;
- 8 – скасовано, ухвалено нове рішення про притягнення адвоката до відповідальності та застосування до нього дисциплінарного стягнення.

Аналіз практики застосування КДКА положень законодавства під час розгляду скарг щодо несплати адвокатами щорічного внеску або порушення строків сплати дає змогу дійти наступних висновків з окремих питань.

2.1. Несплата щорічного внеску є триваючим правопорушенням.

За загальним правилом до таких відносяться правопорушення, які почавшись з якоїсь протиправної дії або бездіяльності, здійснюються потім безперервно шляхом невиконання обов'язку.

Початковим моментом такого діяння може бути активна дія або бездіяльність, коли винний або не виконує конкретний покладений на нього обов'язок, або виконує його неповністю чи неналежним чином. І відсутність у Законі поняття «триваюче правопорушення» не може бути підставою для звільнення від відповідальності. Такого висновку дійшов Верховний Суд у постанові від 09.08.2019 у справі №1540/4358/18.

Виходячи з цього, строк притягнення до дисциплінарної відповідальності (відповідно до ч. 2 ст. 35 Закону) не може сплинути у разі невиконання адвокатом

обов'язку щодо сплати внесків за попередні роки, оскільки таке правопорушення здійснюється безперервно.

2.2. Ухвалюючи рішення у справі про несплату адвокатом щорічних внесків, дисциплінарна палата має перевіряти, чи виконаний адвокатом обов'язок за усі попередні періоди.

КДКА Хмельницької області взяла за основу обставини несплати щорічного внеску лише за останній рік, проте невиконання адвокатом рішень органів адвокатського самоврядування тривало ще три роки до цього. Такі обставини стали однією з підстав для оскарження цього рішення до ВКДКА.

У ВКДКА дійшли висновку, що перевірка обставин була зроблена поверхнево. Членом ДП не було витребувано інформацію про те, за який період, включаючи попередні роки, не було сплачено адвокатом щорічні внески. У зв'язку із цим справу було направлено до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Хмельницької області для нового розгляду (*Рішення ВКДКА від 21.04.2016 № IV-017/2016*).

2.3. Часткова сплата щорічних внесків не виключає та не зменшує дисциплінарної відповідальності адвоката.

На підставі подання Ради адвокатів Закарпатської області, дисциплінарна палата регіону притягнула адвоката до відповідальності та застосувала дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Встановивши факти несплати у встановлений строк адвокатом щорічних внесків за три періоди, ДП визнала вчинення ним систематичного порушення правил адвокатської етики та дійшла висновку про можливість застосування до нього дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю. Разом з тим, визначаючи строк зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, дисциплінарною палатою було враховано обставини вчинення проступків, особу адвоката, те, що він частково сплатив внески.

Переглядаючи це рішення за скаргою адвоката, ВКДКА звернула увагу на те, що в наданій адвокатом копії платіжного доручення про сплату внеску не зазначений рік, за який цей внесок сплачений, але у будь-якому випадку платіжне доручення доводило факт прострочення встановлених Положенням строків сплати щорічного внеску.

При цьому доказів сплати внесків за інші роки надано не було. Отже, на час прийняття оскаржуваного рішення щорічні внески за інші два роки вважалися несплаченими.

Враховуючи, що невиконання адвокатом обов'язку щодо сплати щорічних внесків є триваючим (адвокат не сплатив щорічні внески у визначеному Положенням порядку і строки та свідомо продовжував скоювати дисциплінарний проступок), строк застосування до адвоката дисциплінарного стягнення не сплинув.

З урахуванням викладеного, у ВКДКА підтвердили коректність рішення ДП, зауваживши при цьому, що доводи, зазначені у скарзі, не є підставами для скасування правильного по суті рішення (*Рішення ВКДКА від 28.10.2016 № X-006/2016*).

2.4. Повне виконання обов'язку (сплата щорічного внеску) після притягнення до відповідальності не може бути підставою для зменшення покарання.

Адвокат оскаржив рішення ДП КДКА Харківської області в частині застосування до нього дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці, оскільки вважав його надто суворим.

У скарзі до ВКДКА він просив змінити рішення в частині строку зупинення права на заняття адвокатською діяльністю – на один місяць. Адвокат визнав свою провину в тому, що невчасно сплатив щорічний внесок, але як пом'якшуючу обставину серед іншого вказав те, що сплатив внесок негайно після того, як йому стало відомо про оскаржуване рішення.

Однак, у ВКДКА погодилися з висновками регіональної ДП про те, що адвокат порушив встановлені строки сплати щорічного внеску і про наявність передбачених Законом підстав притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за невиконання рішення органів адвокатського самоврядування та застосування до нього дисциплінарного стягнення.

Також було зауважено, що при обранні строку зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю вже було враховано, що раніше до адвоката не застосувались дисциплінарні стягнення, на що адвокат також посилався у скарзі до ВКДКА (*Рішення ВКДКА від 04.09.2019 № IX-005/2019*).

2.5. Водночас, визнання адвокатом свого проступку та усунення його наслідків, сплата щорічного внеску, може враховуватися при прийнятті відповідного рішення КДКА регіону.

Так, ВКДКА погодилася з позицією КДКА Львівської області, яка при ухваленні рішення обгрунтовано взяла до уваги визнання адвокатом свого проступку щодо несвоечасної оплати членських внесків, добровільне усунення ним наслідків проступку – повну оплату внесків, а також урахувала, що раніше адвокат до дисциплінарної відповідальності не притягався (*Рішення ВКДКА від 29.03.2017 № III-012/2017*).

2.6. Перекладання обов'язку сплачувати щорічний внесок на іншу особу не звільняє адвоката від відповідальності за його невиконання.

Прострочення сплати щорічного внеску стало підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та накладення на нього дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю, строком на 5 місяців.

Як одну з підстав для оскарження цього рішення до ВКДКА, адвокат указав те, що він працював за трудовим договором на посаді юрисконсульта на підприємстві. Оскільки фактично не мав можливості займатися адвокатською діяльністю, у трудовому договорі було передбачено, що сплата щорічного внеску на забезпечення адвокатського самоврядування покладається на роботодавця, шляхом безготівкового перерахування на актуальні реквізити до 31 січня кожного календарного року. Контроль за виконанням цього пункту договору здійснював головний бухгалтер.

Однак, у ВКДКА звернули увагу на те, що сплата щорічного внеску є, перш за все, обов'язком адвоката і перекладання даного обов'язку на іншу особу не

може звільнити адвоката від відповідальності (*Рішення ВКДКА від 01.02.2019 № II-004/2019*).

2.7. Адвокати сплачують встановлений розмір щорічного внеску в національній валюті України на банківські рахунки органів адвокатського самоврядування.

Рішенням дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Закарпатської області адвоката було притягнуто до відповідальності у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на дванадцять місяців за вчинення систематичного порушення правил адвокатської етики – несплати внесків протягом трьох років поспіль.

Адвокат, який звернувся до ВКДКА, зазначив, що рішення ДП є невмотивованим, а застосування дисциплінарного стягнення є таким, що ґрунтується лише на односторонній інформації.

Зокрема, адвокат посилався на те, що зустрівся з головою Ради адвокатів регіону з приводу сплати щорічних внесків, який начебто перевірів по документах інформацію щодо сплати щорічних внесків в обмін на витяг із ЄРАУ та запропонував залишити гроші за попередні роки для сплати цих внесків. Оскільки відносини були дружніми, то інформацію щодо подальшої долі грошей адвокат не перевіряв.

Переглядаючи рішення, у ВКДКА нагадали, що відповідно до п. 2.2 Положення адвокати сплачують встановлений розмір щорічного внеску на банківські рахунки органів адвокатського самоврядування двома платежами згідно наступного розподілу:

- шляхом перерахування 70% від встановленого розміру щорічного внеску на поточний рахунок відповідної ради адвокатів регіону;
- шляхом перерахування 30% від встановленого розміру щорічного внеску на поточний рахунок Національної асоціації адвокатів України.

Матеріалами дисциплінарної справи не підтверджувалися доводи адвоката в частині перекладення нею обов'язку сплати внесків на іншу особу, і ВКДКА дійшла висновку, що рішення ДП регіону є вмотивованим, обґрунтованим, постановленим відповідно до вимог чинного законодавства (*Рішення ВКДКА від 21.04.2016 № IV-012/2016*).

2.8. У разі прострочення більш як на три місяці строків сплати щорічного внеску, до адвоката застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

За порушення строків сплати щорічного внеску дисциплінарна палата кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Миколаївської області притягнула адвоката до відповідальності та застосувала дисциплінарне стягнення у вигляді попередження.

У КДКА регіону дійшли висновку, що за невиконання рішення органів адвокатського самоврядування у даному випадку при розгляді подання, виходячи з обставин справи, доводів викладених в поданні, та враховуючи проступок та його наслідки, особу адвоката, не можна накласти на адвоката дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення або позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Більшістю голосів дисциплінарна палата вирішила, що в поведінці адвоката відсутні ознаки грубого одноразового порушення Правил адвокатської етики, а також інші обставини, передбачені частиною 2 статті 31 Закону, для накладення дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення або позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Таке рішення, як незаконне та необгрунтоване, було оскаржене до ВКДКА, де нагадали, що відповідно до Положення у випадку порушення адвокатом порядку сплати щорічних внесків, а також/чи прострочення встановлених цим Положенням строків їх сплати понад три місяці, до нього за поданням Ради адвокатів України або ради адвокатів регіону застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

На цій підставі рішення ДП було скасоване та ухвалене нове, яким адвоката притягнуто до відповідальності та застосоване стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на один рік (*Рішення ВКДКА від 27.09.2018 № IX-010/2018*).

З цих самих підстав ВКДКА змінила рішення дисциплінарної палати КДКА Запорізької області в частині накладення на адвоката дисциплінарного стягнення за вчинений дисциплінарний проступок у вигляді позбавлення права на здійснення адвокатської діяльності, замінивши його на зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на один рік (*Рішення ВКДКА від 26.02.2016 № II-046/2016*).

Позицію щодо необхідності застосування саме зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю також підтвердив рішенням від 23.03.2020 Верховний Суд у справі № П/811/3546/15.

2.9. Ухвалюючи рішення у дисциплінарній справі щодо несплати щорічних внесків, КДКА повинні перевіряти наявність в адвоката стягнення у вигляді зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю на момент розгляду справи.

Адже відповідно до частини другої статті 58 Закону адвокати, право на заняття адвокатською діяльністю яких зупинено, звільняються від сплати щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування на період зупинення права. Пункт 2.7 Положення визначає, що в таких адвокатів обов'язок сплатити внесок виникає після поновлення права на зайняття адвокатською діяльністю.

Ухвалюючи рішення про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, КДКА Харківської області не врахувало зазначені норми та фактично застосувало стягнення за несплату внесків у період дії іншого рішення про зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю. У зв'язку із чим ВКДКА скасувала рішення регіональної ДП та закрила справу (*Рішення ВКДКА від 25.10.2018 № X-001/2018*).

2.10. Подання заяви про зупинення адвокатської діяльності у період розгляду дисциплінарної справи не звільняє адвоката від відповідальності за невиконання рішення органу адвокатського самоврядування та обов'язку сплатити щорічний внесок.

Напередодні розгляду дисциплінарної справи по суті адвокат подав до Ради адвокатів Харківської області заяву про зупинення адвокатської діяльності на підставі пункту 1 частини 1 статті 31 Закону.

Незважаючи на це, дисциплінарна палата дійшла висновку про наявність передбачених Законом підстав для притягнення адвоката до відповідальності за несплату щорічного внеску та застосування до нього стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Факт подання заяви про зупинення адвокатської діяльності адвокат використав як одну з підстав для оскарження цього рішення до ВКДКА.

Однак, у ВКДКА констатували необґрунтованим посилання адвоката на неможливість його притягнення до дисциплінарної відповідальності після подання заяви та внесення до ЄРАУ даних щодо зупинення його діяльності за власним бажанням.

Погодившись із висновками дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Харківської області, ВКДКА залишила скаргу адвоката без задоволення (*Рішення ВКДКА від 25.02.2016 № II-011/2016*).

2.11. Несплата щорічних внесків, може розглядатися дисциплінарними палатами без попереднього подання Ради адвокатів України або ради адвокатів регіону під час розгляду скарги щодо інших порушень адвокатом Правил адвокатської етики.

Рішенням дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Донецької області за заявою судді щодо неправомірності дій адвоката, останній був притягнутий до відповідальності та до нього було застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді попередження.

Не погоджуючись із таким висновком, суддя звернувся до ВКДКА, де серед інших аргументів скажника, проаналізували також і твердження щодо несплати адвокатом щорічних внесків. Встановлено, що адвокат не платив щорічних внесків.

Враховуючи наведене, ВКДКА скасувала рішення ДП КДКА та ухвалила нове, яким притягнула адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосувала до нього стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на один рік (*Рішення ВКДКА від 24.04.2019 № IV-002/2019*).

2.12. Ухвалюючи рішення щодо порушення адвокатом порядку сплати щорічних внесків, або прострочення встановлених строків їх сплати, ДП має враховувати актуальну інформацію на дату прийняття відповідного рішення у справі.

Так, після порушення дисциплінарної справи за поданням Ради адвокатів Херсонської області щодо несплати адвокатом внеску за 2016 рік, листом голова ради адвокатів регіону повідомила КДКА регіону про надходження часткової оплати від адвоката.

При цьому, додатково повідомлялося, що адвокат не сплатив також внесок за 2017 рік.

З урахуванням інших обставин, ДП КДКА притягнула адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосувала дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на шість місяців.

ВКДКА, куди звернувся зі скаргою адвокат, таку скаргу залишила без задоволення, а оскаржуване рішення, залишила без змін (*Рішення ВКДКА від 30.08.2017 № VIII-015/2017*).

Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо етичних аспектів відносин адвоката з правоохоронними органами

1. Здійснюючи професійну діяльність щодо захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту, адвокат взаємодіє з іншими учасниками процесу (слідчими, прокурорами, оперативними працівниками).

Правила адвокатської етики (*далі – ПАЕ*) в ст. 46 визначають загальні засади відносин адвоката з органами досудового розслідування та адміністративної юрисдикції, що полягають у дотриманні вимог щодо спілкування із судом та іншими учасниками судового процесу з урахуванням специфіки статусу цих правоохоронних органів і процесуальних форм взаємодії адвоката з ними, передбачених чинним законодавством (*розділ IV ПАЕ*).

Зокрема, дотримуючись принципу законності, адвокат водночас зобов'язаний:

- бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві його прав та інтересів з метою не погіршити стосунків з іншими учасниками процесу;
- у випадку вчинення тиску – не йти на компроміси, що суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта;
- послідовно дотримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями.

Адвокат не повинен залишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення учасників процесу до свого клієнта, його самого, або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством та/або актами РАУ, НААУ.

2. Аби забезпечити належну реалізацію прав адвоката, захистити його честь і гідність, особливо в аспекті відносин з правоохоронними органами, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (*далі – Закон*) надає додаткові гарантії, які обмежують втручання цих правоохоронних органів у діяльність адвокатів (*ст. 23 Закону*).

Ці гарантії зводяться до низки заборон:

- вимагати надання відомостей, що є адвокатською таємницею;
- проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності;
- залучення адвоката до конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, якщо таке співробітництво буде пов'язане або може призвести до розкриття адвокатської таємниці;
- втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом та у правову позицію адвоката;
- притягнення до відповідальності та погрози притягнення у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності.

Деякі особливості окремих процесуальних заходів відносно адвокатів передбачені також щодо:

- проведення оперативно-розшукової діяльності;
- затримання, застосування запобіжного заходу;
- повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;
- дисциплінарне провадження.

3. Недотримання або ігнорування етичних аспектів відносин адвоката з правоохоронними органами завжди пов'язане із порушенням професійних обов'язків, визначених ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також прямих заборон:

- 1) використовувати свої права всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта;
- 2) без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;
- 3) займати у справі позицію всупереч волі клієнта, крім випадків, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта;
- 4) відмовлятися від надання правової допомоги, крім випадків, установлених законом.

У кінцевому рахунку ігнорування етичних аспектів відносин адвоката з правоохоронними органами має наслідком порушення принципів здійснення адвокатської діяльності, закріплених у ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» – верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

4. Недодержання етичних аспектів відносин адвоката з правоохоронними органами, оскільки воно пов'язане із посяганням на принципи здійснення адвокатської діяльності, є грубим порушенням правил адвокатської етики, що часто підриває авторитет адвокатури України.

Також, відповідно до Рішення Ради адвокатів України № 123 від 15.11.2019, погодження адвоката на конфіденційне співробітництво під час оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій є порушенням Закону та відповідно може тягнути дисциплінарну відповідальність.

Відтак, наслідком розгляду дисциплінарної справи може бути накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю або припинення такого права шляхом анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

У рамках дисциплінарного провадження кваліфікація дій або бездіяльності адвоката має здійснюватися кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури відповідно до статей Закону та ПАЕ з урахуванням обставин та наявних матеріалів в кожній справі.

5. Виконуючи доручення клієнта, адвокат не вправі виходити за межі професійних прав і обов'язків, використовувати незаконні або неетичні засоби, використовувати статус адвоката не для здійснення незалежної професійної діяльності.

Представляючи клієнта, у якого суддя начебто вимагав неправомірну вигоду у справі про адміністративне правопорушення, адвокат подав до Національного антикорупційного бюро України заяву, у якій просив притягнути суддю до кримінальної відповідальності.

Заяву було зареєстровано, в подальшому адвоката було неодноразово допитано в якості свідка, а також залучено на добровільній основі до спецоперації.

Співробітниками НАБУ були вручені гроші адвокату, які той у приміщенні суду під контролем правоохоронців передав судді, якого затримали під час отримання неправомірної вигоди.

Суддя подав скаргу на адвоката до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Донецької області. Первинно там не побачили ознак дисциплінарного проступку і відмовили у порушенні справи.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури скасувала таке рішення, порушила дисциплінарну справу та повернула матеріали до регіональної КДКА.

Після повторного розгляду, дисциплінарна палата притягнула адвоката до відповідальності та застосувала стягнення у вигляді попередження. Однак, суддя, вважаючи таке рішення надто м'яким, оскаржив його до ВКДКА.

У ВКДКА виходили з того, що відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» забороняється залучати адвоката до конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, якщо таке співробітництво буде пов'язане або може призвести до розкриття адвокатської таємниці.

Втім, у матеріалах справи містилася заява клієнта адвоката про те, що він, уклавши договір на представництво інтересів в суді, дав згоду на участь адвоката у всіх діях, які пов'язані з вирішенням його питання, у тому числі на розголошення конфіденційної інформації.

Також клієнт указав, що претензій до адвоката не має. Проте, у матеріалах справи були відсутні докази того, що клієнт уповноважував адвоката на участь в конфіденційному спілкуванні з правоохоронними органами, зверненні до них та передачі грошей судді в його інтересах.

У договорі-дорученні таких повноважень також не було передбачено. При цьому участь адвоката у спецоперації правоохоронних органів підтверджувалася ухвалою слідчого судді, протоколами допиту як свідка, огляду та вручення коштів, а також деталізацією телефонних дзвінків між адвокатом та суддею.

З урахуванням викладеного, у ВКДКА дійшли висновку, що при виконанні доручення клієнта адвокат діяв протиправними засобами та методами для досягнення результату, що виходять за межі професійних прав і обов'язків. В таких діях адвоката вбачаються порушення вимог ст. ст. 19, 25 ПАЕ, адже матеріалами дисциплінарної справи було підтверджено дії адвоката, щодо схиляння до отримання неправомірної вигоди та прикриття співпраці з правоохоронними органами, тобто використання статусу адвоката не для здійснення незалежної професійної діяльності, захисту чи представництва, або надання інших видів правової допомоги клієнту.

Так, частина 1 ст. 12 Правил адвокатської етики встановлює, що всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві.

Згідно з ч. 3, ч. 5 ст. 12 Правил адвокатської етики, адвокат не повинен вчиняти дії, спрямовані на підірив престижу адвокатури та адвокатської діяльності.

У сукупності із іншими встановленими порушеннями, ВКДКА кваліфікувала дії адвоката за п. 3 ч. 2 ст. 31, п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» як систематичне порушення Правил адвокатської етики, скасувала рішення КДКА та ухвалила нове рішення, яким притягнула адвоката до дисциплінарної відповідальності та застосувала стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на один рік (Рішення ВКДКА № IV-002/2019 від 24.04.2019).

6. Адвокат не повинен займатися іншою діяльністю, яка ставила б його в будь-яку залежність від інших осіб чи підпорядковувала б його вказівкам або правилам, які можуть увійти в суперечність з нормами чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність і ПАЕ, або можуть іншим чином перешкоджати вільному й незалежному здійсненню ним адвокатської діяльності.

Адвокат, який був причетний до шахрайства у кримінальній справі, потім неодноразово залучався правоохоронцями до кримінальних справ в якості заявника чи потерпілого, у тому числі в рамках негласного співробітництва.

З 2010 року провокаційні дії вчинялися щодо чиновників з метою їх викриття у вчиненні корупційних правопорушень. Такі обставини давали підстави для висновків про залежність адвоката від правоохоронних органів.

За заявою іншого адвоката дисциплінарна палата КДКА Житомирської області відкрила дисциплінарну справу та притягнула адвоката до відповідальності у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

У ДП дійшли висновку про те, що дії адвоката були направлені не на використання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю за призначенням, а для вчинення дій, з такою діяльністю не пов'язаних, тобто не для здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги, а для впливу на окремих осіб з метою схиляння їх до отримання неправомірної вигоди.

Отже, такі дії не входять до переліку юридичних послуг, які вправі надавати адвокат при здійсненні своїх повноважень, що є грубим порушенням Присяги адвоката України та порушенням ПАЕ, що підриває авторитет адвокатури України.

Відповідно до ч. 3, 4 ст. 6 Правил адвокатської етики, адвокат зобов'язаний не допускати в своїй професійній діяльності компромісів, що впливали б на його незалежність, з метою догодити суду, іншим державним органам, третім особам або клієнту, якщо такі компроміси розходяться з законними інтересами клієнта та перешкоджають належному здійсненню адвокатської діяльності. Адвокат не повинен займатися іншою діяльністю, яка ставила б його в будь-яку залежність від інших осіб чи підпорядковувала б його вказівкам або правилам, які можуть увійти в суперечність з нормами чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність і цими Правилами, або можуть іншим чином перешкоджати вільному й незалежному здійсненню ним адвокатської діяльності.

Водночас дії адвоката свідчили про вчинення протизаконних дій при виконанні одного із доручень. Адвокат мав усвідомлювати, що не може умисно вчиняти чи сприяти скоєнню його клієнтом або іншими особами правопорушень, а отже не мав права вдаватись до незаконних засобів досягнення бажаного ре-

зультату у справі, а був зобов'язаний відмовитись від такого вирішення навіть у разі надходження такої пропозиції від інших осіб.

Також матеріалами дисциплінарної справи було підтверджено систематичні провокаційні дії адвоката, пов'язані з протизаконним впливом на окремих осіб щодо схиляння їх до отримання хабарів та прикриття співпраці з правоохоронними органами, зокрема, відносно судді районного суду, державного виконавця, тобто використання статусу адвоката не для здійснення незалежної професійної діяльності, захисту чи представництва, або надання інших видів правової допомоги клієнту.

Такі незаконні дії адвоката підривають авторитет адвокатури України, грубо порушують Присягу адвоката України та Правила адвокатської етики.

Отже, рішення КДКА про позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю було залишено в силі Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури (*Рішення ВКДКА № V-011/2017 від 30.05.2017*).

Це рішення також було оскаржене до Окружного адміністративного суду м. Києва, який погодився з позицією органів адвокатського самоврядування, зауваживши, що обставини справи переконливо свідчать про те, що системність, тривалість та цілеспрямованість незаконних дій адвоката стали підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Апеляційна та касаційна скарги залишилися без задоволення. Так, Касаційний адміністративний суд ВС зазначив, що висновки судів першої та апеляційної інстанцій є правильними, обґрунтованими, відповідають нормам матеріального та процесуального права, а підстав для скасування чи зміни оскаржуваного судового рішення не виявлено (*Постанова від 31 липня 2019 року у справі № 826/8426/17*).

7. Разом з тим, Рішенням Ради адвокатів України № 123 від 15.11.2019 затверджено роз'яснення щодо неприпустимості залучення адвоката до конфіденційної співпраці з органами досудового розслідування навіть при наявній згоді клієнта.

Рада адвокатів України в даному рішенні зазначила, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та представництва.

В результаті роз'яснено, що у контексті приписів статті 23 Закону та Правил адвокатської етики, кожен адвокат зобов'язаний утримуватись від участі в конфіденційному співробітництві під час оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, оскільки таке співробітництво може привести до розкриття адвокатської таємниці.

Натомість у разі отримання пропозицій щодо здійснення таких незаконних дій, адвокати мають звертатись до правоохоронних органів та повідомляти про такі факти ради адвокатів регіонів з метою захисту своїх прав та гарантії адвокатської діяльності.

Для внутрішнього вжитку

**Узагальнення практики
кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури
2016–2020 років**

Відповідальний редактор
Вовнюк В.І.

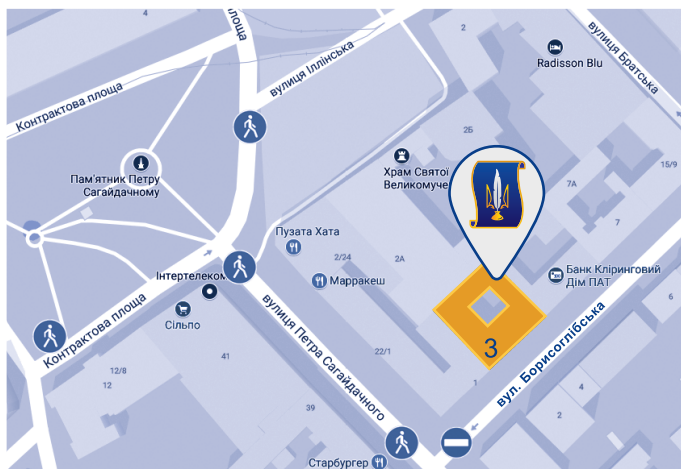
Коректор
Захарова В.В.

Дизайнер-верстальник
Лукаш А.О.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури
04070, м. Київ, вул. Борисоглібська 3, 2-й поверх
(044) 591-25-44, info@vkdka.org

Віддруковано ТОВ «Аякс-Принт»
м. Київ, вул. Автозаводська 76
(044) 247 03 83, egorov_igor@ukr.net

ВИЩА КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНА КОМІСІЯ АДВОКАТУРИ

vkdka.org

(044) 591-25-44

info@vkdka.org

04070, Київ, вул. Борисоглібська,
будинок 3, 2-й поверх

fb.com/vkdka.org